

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

17^E JAARGANG

WOENSDAG 2 NOVEMBER 1932

No. 879

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.
COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.
Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.
Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonneés, leden en donateurs kosteloos, voor zover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

2 NOVEMBER 1932.

Geldmarkt onveranderd; prolongatierente 1 pCt., particulier disconto $\frac{1}{4}$ à $\frac{5}{16}$ pCt. en callgeld $\frac{1}{4}$ pCt.

* *

Blijkens den weekstaat van De Nederlandsche Bank is de binnenlandsche credietgeving met bijna f 6,6 miljoen toegenomen; de post binnenlandsche wissels steeg met f 144.000, terwijl de beleeningen met f 6,5 miljoen vermeerderden. In den post papier op het buitenland kwam geen wijziging, terwijl de diverse rekeningen onder de activa der Bank met een gering bedrag stegen.

De goudvoorraad bleef nagenoeg onveranderd; de zilvervoorraad daalde met f 386.000.

Onder de passiva der Bank geeft de biljettencirculatie een uitbreiding te zien van f 37,3 miljoen. Het tegoed van 's Rijks schatkist is met f 14,1 miljoen verminderd en de saldi in rekening-courant van anderen daalden met f 17,6 miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo bedraagt f 2,9 miljoen minder dan de vorige week; het dekkingspercentage bleef op nagenoeg 83 pCt. staan.

* *

De wisselmarkt was deze berichtsweek weder zeer onzeker voor Ponden en die wissels, die zich op het Pond Sterling baseeren. Vooral in de eerste helft der week liep de koers opnieuw snel terug. Geopend op 8.42½ werd Donderdag voor 8.10 afgedaan; daarna trad een klein herstel in. Oogenshijnlijk is er een nieuw evenwichtspunt ontstaan, waarbij een vrij groot aanbod van goud op de Londensche markt, dat onge-

veer geheel door het vasteland werd gekocht, een niet onbelangrijken steun opleverde. De koers schommelde verder tusschen 8.14 en 8.18. De Scandinavische koersen sloten zich niet geheel bij de schommelingen van het Pond aan, maar vonden gelegenheid, het sedert eenige maanden bestaande agio van het Pond iets in te krimpen. Van de goudvaluta's waren alleen Fransche Francs en Belga's vrij stabiel. Dollars daarentegen waren in het begin der week onzeker. Maandag liep de koers aanvankelijk tot 2.4795 terug, maar 's middags werd weder 2.4840 betaald en den volgenden dag na eenige aarzeling 2.4860. Daarna was de stemming opnieuw flauw, 2.4825, maar later werd tot 2.4870 betaald. Ook de Marken vertoonden een gelijke beweging. Zwitserland was doorlopend flauw en daalde van 48.— tot 47.93½ door goudaankoop ter betaling van in Zwitserland geplaatste leeningen.

Op de termijnmarkt werd het disagio voor Ponden iets kleiner, daarentegen voor Dollars groter.

De vraag naar goud in baren bleef ook deze week aanhouden, echter niet meer zoo dringend, zoodat de prijs iets daalde 1.650½ à 1.651. Eagles en Sovereigns gezocht op onveranderde prijzen.

LONDEN, 31 OCTOBER 1932.

Ook in de afgelopen week was geld in de eerste helft iets beter bruikbaar, tegen fractioneel hogere prijzen. Tegen het einde der week was geld echter weder meer dan overvloedig en zelfs heden de laatste dag der maand, was het aanbod belangrijk groter dan de vraag.

De discontomarkt trachtte een vaste stemming te onderhouden. Dit kon echter niet verhinderen, dat de nieuwe schatkistpromessen Vrijdag wederom iets lager ditmaal in $\frac{11}{32}$ pCt. worden toegewezen, waarna de notering voor bankaccepten op $\frac{3}{4}$ — $\frac{13}{16}$ pCt. en voor schatkistpapier op $\frac{5}{8}$ — $\frac{11}{16}$ sloot.

In de wisselmarkt kenmerkten de eerste dagen der week zich door sterke schommelingen in de goudvaluta's, die steeds ten ongunste van het Pond verliepen. Nadat de Dollarnotering 3.28—3.28½ bereikte, werd de markt kalmer en werden de omzetten, die grootendeels van speculatieven aard waren geweest, klein. Er is echter een ondergrond van onrust, daar men niet geheel begrijpt, waarom de autoriteiten den Sterlingkoers niet tegen dezen vrij grooten val hebben beschermd.

DE TOEKOMST DER RUBBERMARKT.

Het is stellig een merkwaardig feit, dat bij de prijsstijging op de grondstoffenmarkten, die mede de wereld sedert eenige maanden weer met eenige hoop op een betere toekomst vervult, rubber tot de artikelen heeft behoord, bij welke de rijzing van Juni af tot het in September bereikte hoogtepunt het sterkst is geweest.

Hierin komt tot uiting de verwachting van „speculanten”, dat bij een omslag van de conjunctuur rubber, in tegenstelling met de tot voor kort vrij algemeen aanvaarde meening, tot de goederen zal behooren wien een verbetering van den algemeenen toestand in sterke mate en betrekkelijk spoedig ten goede zal komen.

Naar mijn meening is die opvatting juist.

De vooronderstellingen waaraan het verkrijgen van een inzicht in de toekomst van het artikel rubber gebonden is, zijn feitelijk ontelbaar en de voorspelling die de titel van dit artikel belooft, kan dan ook niet anders zijn dan een zeer conditioneele; zij bewegen zich echter, wat den invloed der conjunctuur betreft, tusschen de beide volgende uitersten:

a. de verbetering der conjunctuur, waarop de prijsstijging m.i. in hoofdzaak vooruitloopt, zet niet door.

Hierover valt weinig te zeggen; het vooruitzicht voor belanghebbenden bij de rubbercultuur is in dat geval al even weinig opwekkend als dat van de geïnteresseerden bij de overige grondstoffen. Aangenomen mag worden dat alsdan, nadat het tegenwoordige „vleugje” den wereldvoorraad met eenige tienduizenden tons zal hebben doen aanzwellen, productie en verbruik ongeveer in evenwicht zullen blijven bij een zeer laag prijspeil, laag genoeg om de productie voor een zoodanig aantal ondernemingen en tuinbezitters onmogelijk of onaantrekkelijk te maken, dat de voortbrenging het verbruik niet te boven gaat;

b. de verbetering der „stemming” plant zich in een normaal tempo voort tot in het gebied der goederenproductie, waarbij ik onder „normaal tempo” geen grootere snelheid versta dan b.v. de jaren 1922/24 te zien hebben gegeven.

Tot deze laatste eventualiteit zal het verdere gedeelte van dit opstel zich bepalen, waarbij ik dus zal hebben aannemelijk te maken dat, die voorwaarde vervuld wordende, inderdaad de speculant van heden als een „goed conjunctuurtheoreticus” beschouwd mag worden, dat zijn inzicht, hetwelk tot uiting is gekomen in de recente prijsstijging, ook de duchtigst beheerschte en gemanipuleerde, in hoofdzaak juist is.

De plaats, die rubber in economischen zin onder de overige goederen inneemt, wordt bepaald door de volgende kenmerken: rubber is een *relatief jonge grondstof*, in hoofdzaak voor de productie van *verbruiks-goederen*, die voor een groot deel een luxe-karakter hebben; daardoor is de *vraag sterk elastisch*, c.q. het artikel uiterst *conjunctuurgevoelig* (zij het dat die conjunctuurgevoeligheid niet stijgt tot de mate waarin de meeste grondstoffen voor kapitaalgoederen deze eigenschap bezitten). De natuurlijke, *normale toename van het verbruik is zeer sterk*, hetgeen moge blijken uit het feit, dat het verbruik van circa 90.000 tons in 1911 (gemiddeld 1910/12) steeg tot 310.000 tons in 1920 en circa 800.000 tons in 1929.

Onder de grondstoffen die geheel of grotendeels dienen tot het produceeren van verbruiks-goederen, staat rubber met enkele andere, als b.v. koper, aan het eene einde van de schaal, wier andere einde ingenomen wordt door goederen als tarwe, andere granen, suiker, thee, wier karakter door juist tegenovergestelde kenmerken wordt bepaald. De ontwikkeling van het verbruik bij die beide uiterste goederensoorten kan men zich als volgt voorstellen.

Bij vele artikelen is in den loop der ontwikkeling de tendens te constateeren dat de ontwikkelingslijn hoe langer hoe meer het verloop van A, dat den meesten in het begin eigen is, verliezen en, naarmate zij

INHOUD:

	Blz.
DE TOEKOMST DER RUBBERMARKT door <i>I. Cransberg</i> ..	860
Nog eens het Zuiderzee-vraagstuk op een keerpunt door <i>Ir. J. M. K. Pennink</i>	864
Een couponbelasting? door <i>Mr. J. Wilkens</i>	866
Contingenteering van den invoer van buitenlandsche steenkolen? door <i>Dr. A. de Graaff</i>	867
Regeling van den omvang der productie door <i>Prof. Dr. Mr. G. M. Verrijn Stuart</i>	868
Nikkelen pasmunt — een wederwoord door <i>A. A. van Sundick</i>	871
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De electriciteitstarieven als bedrijfsfactor door <i>A. Friedrich</i>	872
INGEZONDEN STUKKEN:	
Moet Nederland zijn zilverreserve aanspreken? door <i>J. van Ettinger</i>	875
MAANDOIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	875
Overzicht der opbrengsten van het Staatsbedrijf der P.T.T.	875
Rijkspostspaarbank	875
Productie der Steenkolen-, Bruinkolen- en Zoutmijnen	876
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	876—882
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

„ouder” worden en meer een vaste plaats in het verbruik gaan innemen, dat van B gaan vertoonen.

A rubber, koper, enz.

B granen, suiker, thee enz.

Ook bij rubber is deze tendens in zooverre te constateeren, dat het tempo van toeneming van het verbruik blijkens de hierboven genoemde cijfers geleidelijk langzamer wordt, doch het gemiddelde der jaarlijksche toename-percentages over de periode 1920/29 van circa 12,4 pCt. is nog zeer hoog.¹⁾ Dit percentage werd behaald ondanks het feit, dat het verbruik van geregenereerde rubber in de V. S. van 1920 tot 1929 meer dan 1½ maal zoo snel steeg als dat van ruwe rubber (voor andere landen staan mij geen gegevens ter beschikking) en ondanks de „jeugd” van het artikel als industriële grondstof. Deze jeugd komt tot uiting in den snellen technischen vooruitgang bij de

¹⁾ Daarentegen bedroeg het gemiddelde der toename-percentages van den wereldaanplant in de jaren 1920/29:

voor ondernemingsrubber alleen 4,14 pCt.; voor ondernemingsrubber plus bevolkingsrubber, aannemende dat de uitbreiding van den bevolkingsrubberaanplant van 1920 tot 1929 circa 470.000 H.A. heeft bedragen, 6,20 pCt.

Zelfs als men rekening houdt met het feit, dat de productiviteit van den aanplant, na 1920 aangelegd, door het gebruik van superieur modern plantmateriaal dooreen 20—30 pCt. hooger is dan die van oudere aanplantingen, kan van een onredelijk groote uitbreiding van den aanplant in de achter ons liggende conjunctuurperiode nauwelijks gesproken worden. Men hoort die opvatting dan ook eerst sinds het uitbreken der crisis, die intusschen ook de uitbreiding van den aanplant zoo goed als geheel heeft stilgezet.

productie van rubberfabrikaten, in het bijzonder van autobanden. Het „average number of tires replaced per vehicle” in de V. S. daalde van gemiddeld 6,54 in de jaren 1912/14 tot 3,94 in 1919/21 en 2,09 in 1928/30. Deze factor werkt derhalve als een rem op het tempo der uitbreiding van het verbruik, doch hoe volmaakter de techniek wordt, in hoe mindere mate deze rem functioneert. Dit zal mogelijk de te verwachten verdere omhuiging van den trend van het verbruik verzachten. Men meent wel, dat het aantal auto's in de V. S. het „verzadigingspunt” genaderd zou zijn, doch afgezien van het feit, dat dergelijke voorspellingen al vaker gedaan en gelogenstraft zijn, zou alleen de toename der bevolking (dus afziende van verdere toename der individueele welvaart) een jaarlijkschen groei van het aantal auto's in de V. S. van 500.000 tot 750.000 stuks rechtvaardigen, terwijl bovendien het bandenverbruik niet alleen en, bij den thans in de V. S. bereikten toestand zelfs niet in hoofdzaak afhankelijk is van het aantal auto's, doch van het gebruik der aanwezige, van het aantal kilometers, dat in totaal met auto's afgelegd wordt. Ik zie dan ook geen reden om voorloopig een plotselinge, scherpe daling van de normale toename van het verbruik te verwachten.

Het is altijd riskant te trachten zich van de heerschende algemeene geestesgesteldheid los te maken en de „stemming” in de economische wereld is nog lang niet voldoende verbeterd dan dat ik, door t.a.v. rubber een ietwat blijmoediger toon te laten hooren dan de grondtoon van het orkest van belanghebbenden, deskundigen en dokters, die om de sponde van den patiënt geschaard staan, niet de kans zou loopen voor een luchthartigen optimist te worden aangezien. Ik herinner daarom aan het conditioneele karakter van de hierboven uitgesproken verwachtingen en wijs er met nadruk op, dat het juist bij rubber, dat zoo uiterst conjunctuurgevoelig is, meer dan bij eenig ander product noodig is zich van de mentaliteit van het oogenblik vrij te maken en „long views” te nemen. Rubber zal waarschijnlijk nog lang tot de goederen behooren, ten aanzien waarvan de stemming wisselt van uiterst optimisme tot uiterst pessimisme¹⁾. Een onderzoek van de conjunctuur op het rubberverbruik moet daarom het volgende punt zijn, waarmede ik mij zal hebben bezig te houden.

De factoren, waarvan de toeneming van het werkelijke verbruik van een bepaald goed afhankelijk is, zijn in hoofdzaak de volgende:

1. de groei van de bevolking van de afnemerslanden;
2. het vinden van nieuwe toepassingsmogelijkheden;
3. de mate, waarin het goed de plaats van andere gaat innemen;
4. de totale productie, d.i. de welvaart in de afnemerslanden.

De factoren 1 t/m. 3 werken onafhankelijk van de

¹⁾ Voor deskundigen kan de stelling dat, indien het rubberverbruik van 1929 tot 1938 stijgt in een tempo dat half zoo snel is als de stijging in de periode 1920/29 (80 pCt. tegen 160 pCt. in de laatste periode), dus tot circa 1.450.000 tons, er in 1938 weer van een „rubbertekort” gesproken zal worden, niets geforceerds hebben. De uitdrukking „tekort” is voor dat geval stellig onjuist; de ontwikkeling van het verbruik zal het slechts zoo doen schijnen. Op grond van de thans geplante uitgestrektheden kan de productie in 1938 met uitzondering van de Ned.-Indische bevolkingsrubber op ongeveer 1.050.000 tons geschat worden. De bijdrage, die de bevolkingsrubber moet leveren, van 400.000 tons, is wel te verkrijgen, doch zoo groot dat die rubber er m.i. slechts werkelijk zal komen bij prijzen die hoog genoeg zijn om den enormen toevloed van werkvolk uit andere gewesten dan de rubberproduceerende mogelijk te maken die noodig is om de genoemde hoeveelheid te verwerken, terwijl reeds tevoren den geldovervloed, de dringende vraag naar arbeidskracht en levensbenodigdheden de uiterst elastische prijs, waarbij een marginaal bedrijf nog kan produceeren, waarschijnlijk tot een veelvoud van het tegenwoordige peil zullen hebben opgevoerd.

conjunctuur en, al zullen in enkele gevallen de weinig opgewekte geestesgesteldheid en mogelijk kapitaalgebrek in de depressie de invoering van nieuwe toepassingen en het in exploitatie brengen van nieuwe uitvindingen ophouden, het betreft hier slechts uitstel, dat het toekomstige verbruik ter goede komt. Het karakter van luxe, dat min of meer aan alle jonge, nieuwe producten eigen is, en aan rubber in vrij sterke mate, zal echter bij verminderde totaalproductie, d.i. verminderde welvaart, de consumptie sterk beïnvloeden. Ten deele zal ook hier de verminderde vraag berusten op uitstel van behoeftenvervulling, dat na herstel van de conjunctuur „ingeaald” moet worden.

Het feit, dat het verbruik van een bepaald goed in een snel tempo stijgt wil zeggen, dat het sneller stijgt dan de totale goederenproductie, c.q. dat het percentage van de totaalproductie, dat het levert, van jaar tot jaar stijgt. Stijgt het verbruik in een langzaam tempo, dan daalt dit percentage. Bij beide soorten goederen zullen crisis en depressie de tendens hebben deze ontwikkeling te vertragen en in de hieronder volgende schema's, waarin getracht is den invloed van een omslag der conjunctuur op beide soorten goederen aanschouwelijk voor te stellen, is zelfs met een blijvende vertraging dezer beweging rekening gehouden. In de linksche kolommen is de „normale” tendens weergegeven, in de rechtsche is getracht de ontwikkeling te toonen in de veronderstelling, dat na het 2e jaar een crisis uitbreekt, het 3e door depressie gekenmerkt wordt en het 4e een hersteljaar voorstelt.

Ontwikkeling van het werkelijke verbruik van een goed, waarbij de toeneming achterblijft bij die der totale productie.

	I	II	III	I	II	III
1e jaar ..	10.000	1,—	100	10.000	1,—	100
2e „ ..	10.500	—,98	102,9	10.500	—,98	102,9
3e „ ..	11.000	—,96	105,6	10.000	—,99	99,—
4e „ ..	11.500	—,94	108,1	11.000	—,95	104,5

Ontwikkeling van het werkelijke verbruik van een goed, waarbij de toeneming sterker is dan die der totale productie.

	I	II	III	I	II	III
1e jaar ..	10.000	1,—	100	10.000	1,—	100
2e „ ..	10.500	1,1	115,5	10.500	1,1	115,5
3e „ ..	11.000	1,2	132,—	10.000	1,—	100
4e „ ..	11.500	1,3	149,5	11.000	1,1	121,—

I is totaal-verbruik, II is het percentage dat het onderzochte goed uitmaakt van het totale verbruik, III is het verbruikte kwantum van het onderzochte goed).

In beide gevallen in de rechtsche kolommen geeft dus het 4e jaar tegenover het 3e een bijzondere stijging te zien, waarbij echter speciaal in het 2e schema de consumptie ver beneden die volgens de „normale tendens” blijft, het aandeel in de totale vraag zelfs beneden dat van het 3e jaar in de linksche kolom.¹⁾

Is in bovenstaande schema's getracht den invloed van de conjunctuur op het werkelijke verbruik van eindproducten voor te stellen, de invloed op de vraag naar grondstoffen is daarin nog niet verwerkt. Om het principe daarvan te demonstreeren, schrijf ik hier over het getallenschema, dat Prof. Goudriaan daarvoor gaf²⁾ en dat door mij verlengd werd met een 5e (herstel)jaar, in hetwelk ik „verkoop aan het publiek” laat stijgen tot 90, d.i. met 12½ pCt.

	1e jaar	2e jaar	3e jaar	4e jaar	5e jaar
Verkoop aan het publiek	100	120	100	80	90
Voorraad eindproducten	25	30(+5)	25—5)	20(5)	22,5(+2,5)
Productie eindproducten	100	125	95	75	92,5
Voorraad halffabrikaat	25	31(+6)	24(—7)	19(5)	23 (+4)
Productie halffabrikaat	100	131	88	70	96,5
Voorraad grondstof	25	33(+8)	22(—11)	17,5(—4,5)	24 (+6,5)
Techn. vraag naar grondst.	100	139	77	65,5	103

¹⁾ Indien, zooals bij het rubberverbruik in de huidige depressie in de landen buiten de V. S. de consumptie niet daalt, wijst dit op een bijzonder sterke normale toename van het verbruik. Inderdaad is deze bij rubber in de bedoelde landen van 1920/29, vooral sinds 1925, aanmerkelijk grooter dan in de V. S.

²⁾ Zie E.-S. B. 1931, pag. 925.

Bij een stijging van „verkoop aan het publiek” in het 5e jaar tegenover het 4e met 12½ pCt., stijgt dus het verbruik van grondstoffen met circa 57 pCt.

Uitdrukkelijk wil ik erop wijzen, dat noch in de eerste, noch in het 2e schema getracht is de cijfers eenige speciale verwachting t.a.v. rubber tot uitdrukking te doen brengen; de daartoe noodige gegevens ontbreken en het 2e schema lijkt mij niet in allen deele op de verhoudingen in de rubberindustrie berekend. Met zekerheid kan uit de schema's m.i. slechts afgeleid worden den sterken en sterk cumulatieven invloed die een verbetering der conjunctuur bij conjunctuurgevoelige goederen op de vraag naar grondstoffen heeft en dat de mate van dien invloed in hoofdzaak afhankelijk is van 3 factoren, n.l. 1e. het tempo der normale stijging van het verbruik, 2e. de lengte van den weg tusschen producent der grondstof en consument der eindproducten, 3e. de vraag of en, zoo ja, in welke mate, achterstallige, uitgestelde vraag aanwezig is. In deze 3 opzichten lijkt mij de positie van rubber niet ongunstig en de verwachting is dus gemotiveerd, dat bij een verbetering der conjunctuur in bovenomschreven zin de vraag naar rubber spoedig een krachtige toeneming zal vertoonen. Dit heeft zich trouwens ook in 1922 voorgedaan; het verbruik steeg toen in de V. S. tegenover 1921 met circa 67 pCt., in de geheele wereld met circa 50 pCt., tengevolge van het feit, dat de verbetering der conjunctuur die in de V. S. in 1922 reeds duidelijk inzette, in Europa zich in een geleidelijker tempo in de jaren 1922/4 voltrok. Thans is weliswaar het normale tempo van de verbruikstoename iets gedaald in vergelijking met 1920/22, doch door den langeren duur der crisis zijn zoowel alle voorraden van eindproducten als het werkelijke verbruik sterker teruggelopen en is de achterstallige vraag op een hooger cijfer aan te nemen¹⁾.

Blijft over de vraag onder het oog te zien hoe de markt bij verbetering der conjunctuur zou reageren op een stijging van het verbruik, het mechanisme van het herstel na te gaan.

Veelal wordt daarbij aangenomen, dat de huidige wereldvoorraad „van een jaar consumptie” gedurende langen tijd een prijsstijging zou tegenhouden. Naar mijn meening geeft een onbevooroordeelde analyse van den wereldvoorraad tot zooveel pessimisme geen aanleiding. Hij bedroeg op ultimo Juli 1932:

		tons	tons
verbruikslanden	V. S.	346.000	
	Engeland	105.000	
	diversen ²⁾ circa	15.000	
			466.000
stoomend	naar V. S.	38.000	
	„ andere bestemmingen circa	22.000	
			60.000
Malakka	handel	41.000	
	ondernemingen	23.000	
			64.000
	totaal		590.000

Het is natuurlijk onjuist de stoomende voorraden en die op Malakka als surplus-voorraden te beschouwen. Er moet uiteraard steeds de productie van 1—2 maanden stoomend zijn, hoe ook de verhouding van productie en verbruik is, er bestaat te Singapore, Penang en andere afscheephavens van Malakka een levendige rubberhandel, die het houden van voorraden medebrenkt, er liggen steeds 5—10.000 tons in de havens op afscheep te wachten en geen enkele onder-

¹⁾ Een merkwaardige analogie wat betreft de toeneming van het verbruik na depressies levert het artikel *koper*. Speciale verbruikscijfers staan mij daaromtrent weliswaar niet ten dienste, doch daar de productie in 1922 t.o. 1921 met circa 62 pCt. steeg en de prijs (ondanks de sterke deflatie in die jaren) zelfs eenige stijging aan den dag legde, mag m.i. gerust tot een ongeveer gelijke toeneming van het verbruik geconcludeerd worden.

²⁾ Exclusief wilde rubber in Braziliaansche afscheephavens. Dit cijfer bevat tevens den geschatten voorraad te Colombo.

neming is tot op den dag bij met het afvoeren van haar productie. T.a.v. deze stocks, in het bijzonder wat betreft de stoomende, is bij vergrooting van productie en verbruik de toestand zoo, dat zij noodzakelijk zullen moeten toenemen in plaats van afnemen.

Van veel meer belang nochtans voor een juiste waardeering van het huidige cijfer der wereldvoorraden is het feit, dat van de voorraden in de V. S. 287.000 tons in handen van fabrikanten zijn en slechts 59.000 tons bij handelaren.¹⁾ Waarom hebben die fabrikanten dien geweldigen voorraad aangelegd en wanneer en op welke wijze zullen zij er gebruik van maken? Omtrent de eerste vraag zijn verschillende hypothesen mogelijk. Tot in het voorjaar van 1932 leek de waarschijnlijkste oplossing, dat zij zich daardoor wilden dekken tegen de gevaren van een in te voeren en, naar het zich liet aanzien, drastische productiebeperking. Ten deele zal dit ook wel de verklaring zijn, doch in tegenspraak met de veronderstelling, dat dit de volledige verklaring is, lijkt mij het feit, dat zij na Maart zijn doorgestaan hun stock te vergrooten. Ultimo Maart was n.l. de voorraad in handen van fabrikanten, 268.000 tons, die van den handel nog 67.000 tons.²⁾ Ook zonder kans op restrictie vinden dus de fabrikanten het de moeite waard de lasten van opslagkosten en renteverlies (om van het risico van een verdere prijsdaling niet te spreken) op zich te nemen om de kracht van het wapen tegen door hen niet gewenschte prijsstijgingen te versterken, c.q. de prijsstijging die zij blijkbaar te eeniger tijd verwachtten, op de wijze die het best met hun belangen overeenkomt, te beïnvloeden. De vraag is slechts: wanneer zullen zij beginnen dit wapen te hanteeren? Ook op deze vraag kan het antwoord slechts in den vorm van gissingen worden gegeven en het minst onaannemelijke vermoeden lijkt, dat de enorme voorraad in hoofdzaak voorbestemd is *exorbitante* prijsstijgingen tegen te gaan, nadat de ervaring hun in de jaren 1925/6 de nadeelen der machteloosheid tegenover buitengewone prijsstijgingen aan den lijve had doen voelen. *Welken prijs* zij intusschen als exorbitant zullen beschouwen, hangt natuurlijk van velerlei omstandigheden af, die nog in de schoot der toekomst verborgen liggen; zelfs bij een krachtige stijging van het verbruik kan er in de eerstvolgende „hoogconjunctuur” evengoed reden zijn om een prijs van 60 cts. als zoodanig aan te merken als misschien een van f 1,— of hooger per pond.

Hoe het ook zij, het is een zeer merkwaardige ontwikkeling, dat de taak van voorraadhouders bij rubber voor het grootste gedeelte van producenten en handel is overgenomen door de verbruikers: van welken kant men deze kwestie ook beziet, er blijkt uit, dat het vertrouwen der verbruikers in de rubbersituatie aanmerkelijk grooter is dan dat van de overige betrokkenen en tevens is het duidelijk, dat de fabrikanten een groote macht hebben verkregen tot beheersching van de markt en zelfs tot regeling van de productie, vooral die van bevolkingsrubber; producenten kunnen slechts hopen dat de wijze waarop zij die macht zullen hanteeren steeds parallel zal loopen met hun belang.

Is de veronderstelling juist, dat fabrikanten het gewicht van hun voorraden in hoofdzaak slechts in de schaal zullen werpen om exorbitante prijsstijgingen te voorkomen, dan kan voorloopig, zoolang dat peil nog niet wordt benaderd, die voorraad als marktfactor uitgeschakeld worden. Geconstateerd kan dan worden, dat de vrije voorraden in de verbruikslanden zich bepalen tot:

¹⁾ Eind Augustus waren deze cijfers gestegen tot resp. 295.000 tons en 62.000 tons.

²⁾ Indien deze beweging geacht zou moeten worden in eenig verband te staan met de, in de V. S. in de tusschenliggende maanden, overwogen heffing van een invoerrecht op ruwe rubber, zou men verwacht moeten hebben, dat daardoor eerder de handel dan de fabrikanten tot aanvulling van zijn relatief kleine voorraden zou zijn overgegaan.

V. S.	59.000 tons
Engeland	105.000 "
diversen	15.000 "
totaal	179.000 tons

waarbij inbegrepen zijn die voorraden van den handel, die op latere levering reeds zijn verkocht. Het komt mij voor, dat die voorraad, zelfs t.o.v. het verbruik in 1932, niet overdreven groot is te noemen en, waar de waarde bij de huidige noteeringen een relatief klein bedrag vertegenwoordigt, dat er voor de houders bij een verbetering van de verhouding tusschen productie en verbruik weinig aanleiding is door het „spuien” van die stocks de tendens tot prijsstijging direct tegen te werken.

Bij het beschouwen van voorraadjfers zijn er nog enkele punten, waarmede niet altijd voldoende rekening wordt gehouden. In de eerste plaats heeft een voorraadjfer nooit absolute waarde, doch moet het afgewogen worden tegen het verbruik. B.v. daalde het cijfer der zichtbare wereldvoorraden van ultimo 1921 tot ultimo 1923 slechts met 12.000 tons van 257.000 tot 245.000 tons; echter vertegenwoordigde het totaal in 1921 95 pCt. van het verbruik in dat jaar en het totaal op ultimo 1923 slechts 57 pCt. van het verbruik in 1923. Verder — en dit punt hangt ten deele met het voorafgaande samen — is t.a.v. de werking op de prijzen het verloop der stocks van veel meer belang dan de grootte; een stock van 300.000 tons, die maandelijks met 10.000 tons afneemt, zal een prijsstijging niet in den weg staan, een voorraad van 100.000 tons, die maandelijks met 10.000 tons zou toenemen, kan een prijsdaling niet beletten. Beide bedoelde factoren, het dalen van het verhoudingscijfer en het afnemen der voorraden, zullen bij toeneming der vraag de tendens tot prijsstijging bevorderen.

Tenslotte moet nog de vraag onderzocht worden, welken invloed de bestaande overcapaciteit der productie tegenover het verbruik in dit jaar van ernstige depressie bij herstel der conjunctuur op het marktverloop zal hebben. Daarbij is van belang de verhouding tusschen de potentiële productiecapaciteit, stelle in 1933 en de tegenwoordige productie te vergelijken. Voor de voornaamste productielanden zijn deze cijfers bij benadering als volgt:

	potentiële prod. tons	huidige prod. tons (basis Mei/Juli 1932)
Malakka	470.000	380.000
Ned.-Indië ondern.	195.000	130.000
Ceylon	85.000	40.000
diverse prod. landen plan- tage rubber en Brazilië	100.000	50.000
totalen	850.000	600.000

Daar bij het totaal van 850.000 tons nog de bijdrage der Ned.-Indische bevolkingsrubber gevoegd moet worden, is de potentiële productie ruimschoots voldoende om de vraag te bevredigen, die door een „zelfs zeer krachtige” stijging van het verbruik in het leven geroepen zou worden. Het enige middel echter om inderdaad de productie tot de potentiële op te voeren, is prijsstijging, voortdurende prijsstijging, waarbij iedere cent die op den prijs komt, het hervatten van den tap op x ondernemingen, de productie van y tons extra bevolkingsrubber tot gevolg zal hebben. Er zijn ondernemingen, die den tap reeds thans hervat hebben; er zijn er, die dit eerst zullen doen als de prijs 20 cts. is, er zullen er ook zijn, die niet direct vertrouwen hebben in de prijsstijging en „het nog even aanzien”. Er verloopt dus vrij veel tijd tusschen het moment waarop het verbruik begint te stijgen en dat, waarop de gevolgen daarvan zich in grotere aanvoeren in de verbruikslanden doen gevoelen en in dien tusschentijd dalen de voorraden. Normaliter is de volgorde der verschijnselen: 1. stijging van het verbruik, 2. stijging van den prijs en daling der voorraden, 3. stijging van de productie, 4. aanvulling der voorraden in de productielanden en stoomend, 5. groo-

tere aanvoeren in de verbruikslanden. Intusschen is bij voortgaande verbetering der conjunctuur het verbruik weer iets gestegen en, totdat de prijs zoodanig is dat de productie geen verdere impulsen noodig heeft om met het verbruik gelijken tred te houden, herhaalt zich de beschreven kringloop.¹⁾ Toegegeven kan worden, dat een soortgelijk verloop de werkelijkheid te schematisch weergeeft, omdat de speculatie op de verwachte ontwikkeling steeds vooruitloopt en b.v. reeds thans, voordat van eenige verbetering van het verbruik sprake is, zijn de prijzen zoodanig gestegen, dat de productie daarop zeer waarschijnlijk zal reageeren. In zekeren zin is dus de recente prijsstijging nadeelig voor de producenten, doch als de speculatie vooruit blijkt te loopen op een werkelijke stijging van het verbruik, een reële verbetering der conjunctuur, is dat nadeel niet groot te achten.

Het beschreven „optrekken” van de productie door prijsstijging geldt, behalve voor de ondernemingen, ook voor de bevolkingsrubber. De productie van deze soort stond, in de laatstbekende maanden, op een peil van 50—60.000 tons droog per jaar, hetgeen slechts een klein gedeelte (waarschijnlijk omstreeks ¼) van de potentiële productie uitmaakt. Het is volkomen onmogelijk met juistheid te voorzien hoe hier de prijsstijging op den uitvoer zal werken; niettemin geloof ik, dat de verwachting van dramatische gebeurtenissen, in den vorm van een stijging van den uitvoer tot de potentiële bij een betrekkelijk lichte verbetering der prijzen, weinig waarschijnlijk geacht moet worden. Het verleden geeft hier niet veel houvast; een feit is het, dat de productie van 109.000 tons in 1929, d.i. nagenoeg de volle potentiële productie, daalde tot 89.000 tons in 1930, d.i. niet veel meer dan de helft der potentiële productie, terwijl in 1930 de prijs van standaard sheets gemiddeld ca. 32 cts. per ½ KG. cif. heeft bedragen, doch intusschen zijn de omstandigheden in de betrokken gewesten zoodanig veranderd, dat hierop geen verwachtingen te bouwen zijn. Het meest waarschijnlijk lijkt mij — doch ik geef toe, dat dit niet meer dan een persoonlijke indruk is — dat de productie vrij snel zal kunnen toenemen tot 100—125.000 tons droog per jaar, d.i. ongeveer het hoogste cijfer dat in het verleden bereikt is, doch dat daarna een aantal tegenwerkende factoren, waarvan ik noem: de stijging van de kosten van afvoer naar de havenplaatsen, van de vrachten naar Singapore en de verwerkingskosten, van de kosten van het levensonderhoud en de loonen, de moeilijkheid om bij hogere producties het noodige tapvolk te verkrijgen (vooral als de prijs stijgt tot een peil waarbij het voor de eigenaren der tuinen weer mogelijk wordt den gezinstap op te geven en weer koelies in dienst te nemen), de capaciteit der herbereidingsfabrieken en mogelijke stijging van den prijs van andere uitvoerproducten, de toeneming van den export in een veel geleidelijker tempo zal doen verlopen, terwijl de potentiële producties slechts bereikt zullen worden bij prijzen, die den arbeid in de rubberproducerende gewesten voor honderdduizenden vreemde arbeiders aantrekkelijk maken.

Mijn eindconclusie is dus, dat de toekomst van de rubbercultuur bij een normaal herstel der conjunctuur (in den zin, waarin ik deze uitdrukking in dit opstel doorlopend gebruikt heb) geenszins als hopeloos moet worden beschouwd, zij het dat de voorraden

¹⁾ Eerst als een herstel der economische activiteit nog zo lang op zich zou laten wachten, dat reeds een relatief geringe prijsstijging de productie zou opvoeren tot een peil dat de vraag zelfs bij de krachtige „herstelverbetering”, die ik aanneem, overtreft, wordt de toestand dreigend. Thans is dat gevaar, naar ik meen, nog niet ernstig, doch de hooftveelheid ondernemingsrubber, die tegen steeds dalende kostprijzen (modern plantmateriaal) geproduceerd kan worden, stijgt van jaar tot jaar, de kans dat een herstel der conjunctuur een krachtige verbetering der vraag teweeg zal brengen, wordt van jaar tot jaar, naarmate door de crisis meer welvaart vernietigd wordt, kleiner.

in handen der Amerikaansche verbruikers langen tijd een sterke stijging der prijzen, mogelijk zelfs tot een niveau dat voor de crisis van 1929 als normaal beschouwd werd, zullen kunnen beletten. Evenals dit bij een dalende conjunctuur het geval is, werken bij verbetering der conjunctuur en der vraag nagenoeg alle marktfactoren bij rubber — een product, waarbij m.i. de conjunctuurgevoeligheid den vorm aanneemt van een welhaast volkomen afhankelijkheid van de conjunctuur — cumuleerend; de tegenwerkende factoren in de huidige rubbersituatie zijn m.i. nog niet zoo sterk, dat onder de gestelde voorwaarde een spoedig herstel der prijzen als ongemotiveerd zou moeten worden beschouwd.

Amsterdam, September 1932.

Cr.

NOG EENS HET ZUIDERZEE-VRAAGSTUK OP EEN KEERPUNT.

In het Haagsch Maandblad (Juli 1932) heb ik getracht mijn meening te omschrijven over het groote probleem, dat nu feitelijk beperkt is tot het IJsselmeer; in dat opstel heb ik mij een zoo groot mogelijke beknoptheid opgelegd, misschien wat te veel.

Allerminst heb ik mijn zienswijze willen opdringen: slechts vragenderwijs heb ik gepoogd aan te toonen, dat verschillende, het probleem beheerschende factoren noodzakelijk een nader onderzoek vereischen.

Dat opstel beoogt een tweeledig doel. Eenerzijds heb ik, deels tusschen de regels door, er de aandacht op gevestigd, dat bij voortzetting van de Zuiderzeewerken op zichzelf groote voorzichtigheid dient te worden in acht genomen. Immers die werken zijn van een zoo reusachtigen en langdurigen omvang, dat zelfs de scherpste blik zich onherstelbaar zou kunnen vergissen in de uitkomsten na een reeks van tientallen van jaren, zonder dat verwijten dan recht van bestaan zouden hebben, omdat, naar ik overtuigd ben, men tegenwoordig wel degelijk beter zou kunnen weten. Daarom heb ik nader onderzoek gevraagd, ten einde het zeer groote risico althans zoo klein mogelijk te maken.

Anderzijds heb ik betoogd, dat het toekomst-belang van de drinkwatervoorziening hier te lande onze volle aandacht eischt, en dat het mogelijk zou zijn om dit, m.i., grootste belang te dienen, door uitstel of beter door afstel der niet noodzakelijke inpolderingen.

Voor beide doeleinden „gelijk op” groote voordeelen te verwachten schijnt mij een illusie te zijn, jazelfs een al te groote fout; ook zóó gezien acht ik nader onderzoek noodzakelijk.

Inmiddels is mij van bevoegde zijde medegedeeld, dat inderdaad een breed onderzoek in gang is, waarvan de uitkomsten zullen moeten worden afgewacht. Ook met het oog daarop blijft het opmerkelijk, dat, ondanks het feit dat onze knapste koppen gedurende een reeks van jaren een schat van gegevens, plannen, rapporten, adviezen, memories, enz. hebben samengebracht, wij tegenwoordig toch nóg steeds in een tijd leven, waarin gezegd mag en moet worden: Niemand weet wat de toekomst ons omtrent dit probleem zal leeren en brengen.

In „De Economist” van Januari 1932 las ik een belangrijk en ruim gedocumenteerd opstel, getiteld: „Onafgebroken voortzetting of voorloopige opschorting van de gedeeltelijke droogmaking der „Zuiderzee”, door J. Bs. Westerdijk.

Daaruit put ik de zekerheid, dat ik niet de eenige ben, die om meer licht heeft gevraagd, immers men kan er op bldz. 2 lezen:

„Wie heeft er gelijk? De een, de ander of alle „beiden? Niemand die 't weet. De toekomst zal het „moeten leeren. Maar die toekomst is thans meer „verdekt dan ooit. En toch zullen de daarop steunende vermoedens van grooten, voor velen van be„slissenden invloed zijn bij de beantwoording van „de aan het hoofd van dit opstel geplaatste vraag.”

En dan, met een grooten sprong over een uitvoerige uiteenzetting, het oog richtende op het financiële resultaat, d.i. als alle werken gereed zijn, enz., komt de schrijver tot de slotsom, dat de onderneming „in alle nuchterheid een totaalverlies” van een milliard gulden zal geven, dat „allerwaarschijnlijkst” tot veel meer dan een milliard zal groeien.

Wel moge het ons nageslacht bekomen! Maar zijn er ook anderen die er ongeveer zóó over denken?

Wijlen Ir. J. C. Ramaer — toch óók een deskundige van de bovenste plank — schreef in 1930 in zijn brochure, getiteld: „De afsluiting en droogmaking der Zuiderzee”, aan het eind van zijn betoog o.a.:

„Maar wanneer mocht blijken, dat dit doorzetten „de belastingen, die hier te lande tot een hoogte „gestegen zijn, zelfs in sommige landen, die in den „oorlog geweest zijn, niet bereikt, nog veel hooger „zal opzetten, zoodat zij ondraaglijk worden, dan is „het Donquichotterie, en dat ligt niet in den aard „der Nederlanders... Ik meen met aandrang den „raad te mogen herhalen, om met de inpolderingen „der drie polders, ook van den noordoostelijken, „althans tot 1940 te wachten.”

„De toekomst zal het moeten leeren”, schrijft Westerdijk. Wat beteekent dit? Wanneer zou die toekomst ongeveer beginnen? Bij ruwe schatting, vermoed ik zoo ongeveer 70 à 80 jaren nadat het werk geheel gereed is. Dus omstreeks het jaar 2030.

Inderdaad dan pas zal ongeveer bekend zijn of worden, hoe de „Natuur” zal hebben gereageerd op zulk een monsterachtig groote verstering van het evenwicht tusschen de door haar geschapen verhoudingen eenerzijds en anderzijds van het evenwicht tusschen Natuur en Cultuur.

Denkt men waarlijk, dat zulk een grove inmenging ongestraft zou kunnen blijven?

Wat al tallooze veranderingen zal zoo'n versterking met zich medebrengen? Hier herhaal ik een zin, dien ik schreef in mijn opstel in het Haagsch Maandblad:

„Wie durft, minstens 50 jaren vooraf, de ver„antwoording daarvan op zich te nemen?”

„En wat zal dan die toekomst ons nageslacht moeten leeren? Vermoedelijk, dat het voorgeslacht op jammerlijke wijze vergeten heeft, maat te houden. Alles wat wij thans met zekerheid weten, is, dat ons weten slechts gefundeerd is op louter vermoedens. Alléén daarop verder te bouwen ligt toch zeker ook niet in den aard der Nederlanders. En toch beschikt men over een schat van gegevens en over een keurcorps van polder-ingenieurs. Hoe komt het dan toch, dat Westerdijk kon vragen:

„Wat zijn we begonnen?”

Vergis ik mij niet, dan lag het oorspronkelijk in de bedoeling na de afsluiting, eerst de beide zuidelijke polders onder handen te nemen en pas daarna den N.O. Polder droog te maken. Duidelijk is het mij niet, waarom thans deze laatste het eerst zou moeten komen; zou het kunnen zijn, omdat het risico daarvan veel kleiner is dan voor de Zuidelijke Polders vermoed wordt?

Louter vermoedens kunnen voor mij geen leiddraad geven om daarop verder in te gaan en zoo bepaal ik mij liever tot eenige algemeene opmerkingen.

De beide zuidelijke polders beslaan samen een oppervlak van 151.000 hect., d.i. ruim 7 maal dat van de Wieringermeer en ruim 8 maal de grootte van den Haarlemmermeerpolder.

Het is voorwaar een kunst op zichzelf zich een goede voorstelling te vormen van zoo'n woestentij, 'als de polderbodem te voorschijn zou beginnen te komen.

Echter zoover zijn we nog lang niet en inmiddels kan men zich, b.v. voor het jaar 1942, toch wel een globale voorstelling ervan maken, hoe het IJsselmeer er van binnen dan zoo ongeveer zal uitzien.

Het IJsselmeer-water is dan tennaastenbij „zoet” geworden, d.w.z. voor zoover het boven den bodem

staat; in de diepte, eenige meters onder dien bodem, en nog veel dieper, is het allemaal nog Zuiderzeewater. Daar ergens is dus een scheiding tusschen „zout” en „zoet”; in dat scheidingsvlak heerscht steeds beweging; het zout wil als het ware het evenwicht herstellen, zóó dat de scheiding geen vlak is, maar een zóne, waarin diffusie en menging plaats heeft en welke zóne dan ook terecht een *mengings-diffusie-zóne* genoemd wordt.

Järenlang zal de zoetheid van het meerwater min of meer bedreigd worden door het opstijgende zout, maar tenslotte komt er toch een soort evenwicht, al weten we niet precies hoe en wanneer dit het geval zal zijn.

Maar ook dan zal men nog niet van een *zoet IJsselmeer* kunnen spreken, want daarvoor moeten ook de flora en de fauna zich geheel daaraan hebben aangepast.

Hoe dat alles gaan zal, ongerust behoeven we in geen enkel opzicht te zijn, mits dan ook met groote strengheid gezorgd wordt, dat alle toevoer van vervuild water uit het Zuiden of (en) uit het Westen uitgeschakeld wordt en blijft. — Tenslotte krijgen we het wonder: een idéaal, d.i. een schitterend mooi zoetwatermeer, waaruit we naar hartelust zullen kunnen aftappen voor een groot deel van Noord-Holland en voor geheel Friesland, terwijl we bijna met zekerheid mogen verwachten, daarin óók een nagenoeg onuitputtelijke bron te vinden voor allerlei drinkwater-doeleinden.

Lezer, wat zegt gij van zoo'n zeker toekomstbeeld? Is het niet om van te watertanden? En, dat te verkrijgen in een betrekkelijk nabije toekomst, mij dunkt zoo ongeveer in het jaar 1950, zonder verder onoverkomelijke, geldelijke bezwaren.

Zou dat geen *zegen* voor ons vaderland worden?

* * *

Doch nu een ander beeld! — Lezer, gij voelt het al, dat er nu een geheel ander geluid door den luidspreker zal worden uitgebazuind. Die wonderbaarlijke luidspreker staat opgesteld even onder den bodem der zoo juist droog gevallen polders, waar het oorspronkelijk waterpeil is gedaald tot ongeveer 6 à 7 meter onder A.P., over een oppervlak van 151.000 hectaren.

Als Leeghwater dat eens wist, zou hij zich dan niet in zijn graf omkeeren?

Wat doet nu dáár onder den bodem die duidelijk sprekende *mengings-diffusie-zóne*? Aangedreven door een straks tot 7 meter aangegroeid drukverschil, hetwelk voor ons polderland ongehoord groot is, laat zij zich gelden op een wijze, die elders wel vergeefs te zoeken zal zijn. Daardoor is een zoutbron aangeboord, die, naar ik vrees, al onze illusies met den genadeslag bedreigt. Dat diepe reservoir van zout water is niet meer te verdringen, immers van waar zou de kracht komen om dat wonder te bewerkstelligen? Juist ook dat groote drukverschil geeft de Noordzee de gelegenheid om het reservoir, wel uiterst langzaam, maar met een, geen seconde gestoorden stroom gestadig weer aan te vullen. Weer datzelfde drukverschil tracht de *mengings-diffusie-zóne* steeds opwaarts te drukken en in de straks getrokken polderslooten zal steeds zout of brak water gevonden worden.

Tenzij — men lette op de tegenstelling — betrekkelijk groote hoeveelheden zoet water uit den Veluwebodem zouden worden aangevoerd, gedurende bijvoorbeeld 50 jaren; dan zou vermoedelijk hier en daar in de slooten zelfs zoet water te vinden zijn... totdat die Veluwe-stroom zou zijn uitgeput, eenerzijds tot blijvende schade van die landstreek, terwijl anderzijds weder het oude spel begint, waardoor, en nu voor eeuwig, de slooten zout of brak water bevatten, waartegen zelfs inlaten uit het niet geheel zoete en te kleine IJsselmeer, m.i. geen voldoende, afdoende baat zou kunnen geven.

Maar daarmee is niet alles opgehelderd, zoo eenvoudig is het toch ook weer niet. Wie mocht denken, dat het bedoelde, kostbare zoetwater uit den Veluwebodem als zoodanig in den polderbodem zou indringen, die vergist zich.

De geohydrologische samenstelling van den Veluwebodem wijkt in menig opzicht af van wat we gewoon zijn in onzen bodem te vinden. Hier en daar stijgt het grondwater er tot groote hoogten, zelfs tot 40 M. + A.P. Dus zuidelijk hier en ginds zoo'n groote druk en noordelijk overal een zeer diepe dépressie tot ongeveer 7 M. ÷ A.P.

Dat enorme drukverschil heeft tot gevolg, dat de *druk- en stroomlijnen* van het afstroomende water zeer diep doordringen in den bodem, zóó, dat het zoetwater als het ware zich, waar dit maar kan, opwaarts perst door het diepe zoutwater, zich daarmee mengt, om dan verder als brak water in den polderbodem terecht te komen, een gebeuren, dat lijnrecht in strijd is met veler zoo goede bedoeling.

Men zij er op bedacht: nooit of nimmer is zoo'n sterk aangedreven *mengings-diffusie-zóne* in rust en hoe grooter het gebied is, waar zij zich doet gelden, hoe venijniger haar invloed, welke echter langzamerhand toch een min of meer stabiel karakter zal gaan aannemen. Maar wanneer en hoe?

Evenwel, alweer wordt er eigenlijk een miserabele fout gemaakt het is immers slechts een *vermoeden*, dat er zooveel zoet water uit de Veluwe zal afstromen en als dat vermoeden ons nu eens geheel en al op den verkeerden weg heeft geleid en de zuidelijke polders vandaár geen of zeer weinig *zoet* water zullen verkrijgen, van waar moet dan toch dat *volstrekt onmisbare* komen?

„Foei, gij maakt een fout”, zegt de optimist, „dat onmisbare zoete water kan het IJsselmeer toch leveren!”

Voor hem en voor anderen, die er óók zóó over denken, zullen, naar ik helaas vrees, nog wel enige fouten beschikbaar blijven. — Maar wie maakt er nu een fout?

De *mengings-diffusie-zóne* blijft voor eeuwig brak water in den bodem der beide Zuidelijke polders opwerpen en dat water moet gestadig door het gemaal of de gemalen worden opgepompt en uitgeslagen... in het IJsselmeertje, immers het is veel kleiner — als ook de N.O. Polder is drooggelegd — dan de geheele polderoppervlakte. Daardoor dreigt het IJsselmeerwater, dat zoo mooi op weg was om *geheel* zoet te worden, hier beter, ginds slechter, maar toch in 't algemeen min of meer brak te blijven.

En — tweede beschikbare fout — Schermerboezem en Frieslands boezem moeten zich dan blijven tevredenstellen met het inlaten van min of meer brak water.

Hebben wij daarvoor zooveel drukte gemaakt?

En — derde beschikbare fout — aan al onze illusies omtrent de toekomstige drinkwater-voorziening van het „Westen des lands” enz., enz., is den bodem ingeslagen.

Gelukkig kan ik die — voor velen nu nog bijna niet te gelooven — misère niet meer beleven.

In het bovenstaande is datgene, wat voor rekening komt van de grillige en vaak kwaadaardige *mengings-diffusie-zóne*, gegrond op vrijwel absolute, hydrologische waarheid; al het overige is slechts, en daardoor *slecht* gefundeerd op louter losse vermoedens, waarvan nu het eene, dan weer het andere door de feiten kan worden weersproken.

Dat is geen doen met eere meer en zoo sluit ik mijn nog maar schrale opmerkingen af met een slot-vermoeden.

Zou uit al dat hopeloos vermoedelijke echter toch niet nog tenminste één principiële waarheid zijn op te diepen?

Ik geloof het inderdaad en laat mij dus trachten die waarheid zoo kort mogelijk te formuleren:

Aan onze poldertechniek is het tenvolle toevertrouwd de inpolderingen op zichzelf tot een goed einde te brengen, ook al zullen de kosten daarvan tot in het ongerijmde, of althans tot het nog nimmer gehoorde toenemen; daarbij komt dan nog, dat die inpolderingen slechts kunnen geschieden ten koste van allerlei kleine en groote, waaronder zeer voorname, *levensbelangen van een bestaand cultuurgebied*, naar globale schatting ter grootte van minstens 400.000 H.A. Is die schade dáár eenmaal aangericht, dan is deze nooit of nimmer meer goed te maken, hoeveel geld men er ook voor beschikbaar zou kunnen en willen stellen. Immers wat dan in de verre toekomst zou ontbreken: „Zoet” water in ruim voldoende hoeveelheid, dat is dan voor geen geld meer te koop, want dat is er dan niet meer. —

Indien deze zienswijze grootendeels op waarheid zou zijn opgebouwd, dan moet zij den *doorslag* geven bij de verdere behandeling van het groote probleem.

Ir. J. M. K. PENNINK.

EEN COUPONBELASTING?

In een tijd van steeds verder gaande verarming — waarlijk geen novum in de geschiedenis! — en van belastingdruk, welke de grenzen van het financieel bereikbare reeds overschreden heeft, is iedere poging tot nieuwe belastingheffing een directe aanslag op de bestaansmogelijkheden der bevolking.

De Regeering heeft uiteraard nog met andere dan economische factoren rekening te houden, doch het lijkt er bijna naar alsof zij, nu het haar nog niet mogelijk is om een doelbewuste wezenlijke bezuiniging van het geheele bestuursapparaat in al zijn gedingen door te voeren, uit politieke overwegingen thans op zoek gaat naar belastingmaatregelen, welke slechts den schijn kunnen hebben, dat zij de benoedigde middelen daar halen, waar nog wat te halen valt.

Een sterk voorbeeld daarvan elders heeft men in Duitsland gezien, waar destijds de tabaksaccijns zoodanig verhoogd werd, dat niet alleen aan vele belanghebbenden bij den tabakshandel het bestaan onmogelijk gemaakt werd, maar ook zelfs het gebruik zoodanig afnam, dat de verhoogde tabaksbelasting veel minder opbracht.¹⁾

Dit slechts bij wijze van voorbeeld; het zou misschien mogelijk zijn — gelijk de heer Colijn veronderstelt — dat in ons land een verzwaaring van tabaksbelasting aan den staat meer zal opbrengen dan hij zal moeten derven tengevolge van verminderd gebruik, steun aan werklozen in de tabaksindustrie, minder belastingopbrengst uit inkomen etc. tengevolge van mindere verdiensten van de belanghebbenden bij den tabakshandel, enz.; doch in ieder geval is onder de gegeven omstandigheden een tot versoering dwingende verteringsbelasting als verhooging van den tabaks-, wijn- of bieraccijns, hoe onjuist wellicht ook, nog verre te verkiezen boven wat de heer Colijn verder aan de hand gedaan heeft en door Minister de Geer thans ernstig onderzocht wordt: een couponbelasting.

Alleen het opperen van het plan heeft in de financiële pers reeds ernstige bezorgdheid gewekt²⁾ en is ook al niet zonder invloed gebleven. Crediet is een uiterst teere plant en in dezen tijd is wel het eerst noodige, om alles te vermijden, wat het crediet op lan-

¹⁾ In ons land kent men analoge gevallen b.v. bij den accijns op gedistilleerd, doch bij deze belasting wordt, afgezien van de fiscale mislukking, een afnemend gebruik door de publieke opinie geen bijzonder groot bezwaar geacht.

²⁾ Amsterdamsch Effectenblad, 4 October 1932; Nieuwe Financier en Kapitalist, 21 October 1932; Haagsche Post, brieven van een Effectenman, 15 Oct. 1932.

gen termijn aantast, hoe gering ook. Men kan bij wijze van zeggen beter belasting gaan heffen van de gelden, die renteloos bij De Nederlandsche Bank liggen, dan door een couponbelasting de kapitaalinvesteering bemoeilijken en daardoor de natuurlijke daling van den rentevoet tegenhouden.

Na de crisis, tengevolge van den val van het Pond Sterling, is b.v. ook de hypotheekmarkt een tijdlang gedesororganiseerd geweest. Langzamerhand is een herstel ingetreden. In den aanvang van dit jaar was de hypotheekrente nog 5½ pCt., doch zij daalde geleidelijk tot 5¼ pCt., terwijl hier en daar reeds tegen 5 pCt. afgesloten werd. Sedert de plannen voor een couponbelasting in de lucht hangen, begon de hypotheekrente echter weder op te loopen tot 5½ pCt.: onvoorziën gevolg van het voornemen tot invoering eener couponbelasting!

De Minister heeft zich daarop gehaast te verklaren, dat een eventuele couponbelasting in mindering gebracht zou mogen worden van de inkomstenbelasting, hetgeen een aperte onbillijkheid zou wegnemen.

Doch wanneer de Minister aftrek voor de inkomstenbelasting zal willen toestaan, is het dan wel billijk om de effecten in het bezit van een N.V., die Dividend- en Tantiëmebelasting betaalt, te treffen? Moet een fabriek, die om zijn bestaan worstelt, belasting gaan betalen van zijn apart in fondsen belegd vermogen, waaruit de pensioenen van haar arbeiders straks voldaan zullen worden? Acht de Minister thans het juiste oogenblik gekomen om Spaarbanken en Verzekeringsmaatschappijen, die voor eenige honderden millioenen in obligaties belegd hebben, met een couponbelasting op het lijf te vallen?

Bovendien, wat zullen de gevolgen zijn? In de eerste plaats een omzetting van obligaties en wel speciaal pandbrieven, in het bezit van Pensioenfondsen, Verzekeringsmaatschappijen, Spaarbanken, e.a., in hypotheeken. Ofschoon oogenschijnlijk een verruiming van de hypotheekmarkt hiervan het gevolg zal zijn, zal integendeel hierdoor wederom een hoogst ernstige stagnatie optreden in den nieuwbouw, dus toenemende werkloosheid in de bouwvakken, in de steen-, hout- en andere bouwmaterialenindustrieën. Want Pensioenfondsen en Verzekeringsmijen e.d. sluiten wel op zoog. oudbouw, maar zijn niet bereid om nieuwbouw te financieren, hetgeen zij ook niet kunnen doen, omdat alleen de Hypotheekbanken voldoende kennis van woning en stedebouwkundige vraagstukken hebben, om de risico's van deze credietverleening te beoordeelen.

Minder ernstig in zijn gevolgen is de omzetting door de evengenoemde beleggingslichamen van gemeentebelastingen in leeningen op onderhandsche schuldbekentenis, maar toch altijd nog een belemmerende factor voor een herstel van het gemeentecrediet.

Het valt niet aan te nemen, dat de Minister al deze consequenties zal aandurven; er zal dan ook een uitzonderingsbepaling voor Pensioenfondsen, Verzekeringsmijen, Spaarbanken en pandbrieven gemaakt moeten worden, en het is zeer de vraag of — afgezien van verdere onbillijkheden — alle administratieve rompslomp dan nog door de opbrengst gerechtvaardigd kan zijn.

Een couponbelasting past niet in ons belastingstelsel en haar invoering op dit tijdstip zou tegen haar bedoeling gevaren meebrengen, waardoor de na-deelen de voordeelen verre zouden overtreffen; slechts enkele bezwaren heb ik hier genoemd, zij leken mij echter al ruimschoots voldoende om hier de verwachting uit te spreken, dat de Minister de couponbelasting zal verwijzen naar de rommelkamer der fiscale crisiscuriosa.

Wanneer slechts de Regeering de tering naar de nering vermag te zetten, zullen de gevolgen daarvan voor de bevolking in het algemeen genomen van véél minder ernstigen aard zijn dan die welke voort zullen vloeien uit het heffen van welke heillooze nieuwe belastingen ook.

Gelijk bekend, gaan tijden van langdurige economische crisis steeds gepaard met een lageren rentestandaard, omdat dan het bedrijfsleven geen zware eischen aan de kapitaalmarkt stelt. Het schoorvoetend terugkeerende vertrouwen heeft de 4 pCt. staatsobligaties reeds weder op pari gebracht; is het dan bij de groote hoeveelheden nog aanwezige vlottende middelen gewaagd te veronderstellen, dat een krachtige bezuinigingspolitiek binnen enkele maanden conversie der staatsschuld op aanmerkelijk verlaagde rentebasis mogelijk zou maken? Daarmede zou langs den natuurlijken weg den Minister een bezuiniging op het Hoofdstuk der Staatsschuld in den schoot vallen, welke geen nieuwe ongelukken in het bedrijfsleven veroorzaakt, noch Ouchy in gevaar brengt. Verder zou de Regeering daardoor bewerken — vurig begeerd desideratum! — dat de huren van arbeiderswoningen zullen dalen. Immers maakt goedkoop geld op de kapitaalmarkt het den hypotheekbanken mogelijk den nieuwbouw te bevorderen, tengevolge waarvan het aanbod op de woningmarkt toeneemt en dus de huren zullen dalen. Terloops moge ik hierbij wijzen op een veelvuldig voorkomend misverstand omtrent het verband tusschen huren en hypotheekrente. Veelal neemt men aan, dat tusschen die beide een direct en nauw verband bestaat, hetgeen minder juist is, daar de hoogte van de huren afhankelijk is van het aanbod op de woningmarkt en de hoogte van de hypotheekrente van het aanbod op de kapitaalmarkt, twee factoren, die lang niet altijd een parallel verloop vertoonen. Zoo daalde b.v. in het eerste halfjaar van 1931 de hypotheekrente van 5 tot 4½ pCt., terwijl de huren van sommige groepen arbeiderswoningen nog stegen; daarentegen steeg de hypotheekrente na de Septembercrisis van 1931 in het eerste halfjaar van 1932 tot 5½ pCt., terwijl in dienzelfden tijd b.v. de huren van heerenhuizen sterk terugliepen. Wel echter kunnen zij elkaar indirect belangrijk beïnvloeden, doordat zooals hierboven opgemerkt een lage hypotheekrente den nieuwen aanbouw van woningen, waaraan nog behoefte bestaat, krachtig zal stimuleren en langs dien weg huurverlaging tot stand zal brengen.

Ook om deze redenen mag men vertrouwen, dat het departementaal onderzoek naar de wenschelijkheid van de invoering van een couponbelasting negatief zal uitvallen.

Mr. J. WILKENS.

CONTINGENTEERING VAN DEN INVOER VAN BUITENLANDSCHE STEENKOLEN?

In de laatste weken hebben de Nederlandsche Steenkolenmijnen zich in een zeer bijzondere mate van belangstelling mogen verheugen. Men zou dit van harte kunnen toejuichen, indien deze belangstelling niet een zoo buitengewoon ernstige oorzaak zou hebben, met name de overweging van de wenschelijkheid van contingentteering van den invoer van buitenlandsche steenkool.

Het is uit tal van berichten bekend, dat de Regeering, onder aandrang van de Staats- en de Oranje-Nassaumijnen, overweegt de werking van de Crisisinvoerwet uit te strekken over den invoer van steenkolen en in die richting reeds adviezen heeft ingewonnen. Daarbij is echter wel gebleken, dat er bij tal van groepen groote bezwaren bestaan, zoodat het wel gewenscht is dieper na te gaan, in hoeverre er voor contingentteering aanleiding kan zijn en welke gevolgen deze kan hebben.

Zooals algemeen bekend mag worden verondersteld, is de Crisisinvoerwet bedoeld als een maatregel tegen overmatigen invoer van goederen uit het buitenland. Daarom moet in de eerste plaats worden nagegaan, in hoeverre bij het artikel steenkolen van overmatigen invoer sprake is.

Hieronder vindt men een overzicht van den in- en uitvoer van steenkolen in de laatste vijf jaren.¹⁾

Overzicht van den in- en uitvoer van steenkolen (behalve bunkercolen).

Invoer	Bruto-gewicht x 1000 ton.				
	Land:	1927	1928	1929	1930
Duitschland	6.524	6.465	6.966	6.599	6.123
Gr.-Brittannië	1.899	1.790	2.181	2.104	1.735
België	325	408	325	338	463
Polen-Dantzig	—	65	106	65	168
Totaal	8.822	8.760	9.618	9.113	8.501
Waarde x f 1.000.000	117	107	110	111	96

Uitvoer	Bruto-gewicht, x 1000 ton.				
	Land:	1927	1928	1929	1930
België	1.777	2.147	2.077	1.810	2.005
Frankrijk	634	834	785	1.281	1.341
Duitschland	322	702	605	613	622
Zwitserland	133	165	122	167	96
Luxemburg	4	6	11	13	11
Italië	25	10	7	6	7
Gr.-Brittannië	29	13	— ¹⁾	—	—
Totaal	2.958	3.924	3.621	3.900	4.093
Waarde x f 1.000.000	33	40	43	49	43
Saldo invoer	5.864	4.836	5.997	5.214	4.408
Idem waarde	84	67	68	62	52

¹⁾ 38 ton.

Hieruit blijkt, dat de invoer in Nederland zich de laatste drie jaren — wat het totaalcijfer betreft — in een steeds dalende lijn bevindt, terwijl daarentegen het totaal van den export steeds stijgt. Het invoersaldo, dat Nederland steeds gehad heeft, neemt daardoor in de laatste jaren belangrijk af.

Ook in het loopende jaar heeft zich dit verschijnsel in ruime mate voortgezet. De onderstaande tabellen, gevende de cijfers over de laatste negen maanden, doen zien, dat weliswaar de uitvoer niet onbelangrijk gedaald is, maar dat daartegenover de invoer zoo veel sterker is gedaald, dat het invoersaldo in deze periode tegenover de gelijke periode in het vorige jaar met ongeveer ⅓ is afgenomen.

Handelsbeweging van steenkolen over het tijdvak Jan./Sept. 1932.

Invoer.	Hoeveelheid in	
	1000 KG.	Waarde in 1000 gld.
Duitschland	3.303.282	
België en Luxemburg	245.823	
Groot-Brittannië	1.020.334	
Frankrijk	9.298	
Polen en Dantzig	89.607	
Totaal Jan./Sept. '32	4.678.505	40.407
Totaal Jan./Sept. '31	6.469.561	73.661

Uitvoer.	Hoeveelheid in	
	1000 KG.	Waarde in 1000 gld.
Duitschland	478.130	
België en Luxemburg	1.041.543	
Frankrijk	849.391	
Italië	19.941	
Saargebied	19.430	
Zwitserland	98.341	
Totaal Jan./Sept. '32	2.513.796	24.718
Totaal Jan./Sept. '31	3.123.609	33.090
Saldo invoer.		
Jan./Sept. 1931	3.347.952	40.571
Jan./Sept. 1932	2.164.709	15.689

Wanneer men deze cijfers beziet, dan komt men tot de conclusie, reeds hierboven aangeduid, dat de totaal-invoer van kolen sterk daalt. Verdeeld over de verschillende landen ziet men een sterke daling van de ingevoerde hoeveelheden van de grootste leveranciers, terwijl slechts bij enkele kleine landen een toeneming valt te constateeren voor het jaar 1931, welke vermoedelijk dit jaar niet gehandhaafd blijft. Bedoelde toeneming valt echter tegenover het totaal van het Nederlandsche verbruik geheel in het niet. Daarbij kan nog worden opgemerkt, dat de Nederlandsche

¹⁾ Ontleend aan de publicaties van het Centr. Bureau voor de Statistiek.

uitvoer naar België veel grooter is dan de invoer, terwijl tegenwoordig ook Nederlandsche kolen naar Dantzig worden verzonden.

Wanneer men van deze cijfers heeft kennis genomen, dan vraagt men zich met groote verwondering af, hoe men er toe kan komen, met deze cijfers als ondergrond, contingentteering van steenkolen te vragen.

Immers contingentteering — althans volgens de doelstelling van de wet — veronderstelt overmatigen invoer en het zal iedereen een raadsel zijn, hoe men bij een *steeds dalenden invoer* van een overmatigen invoer kan spreken. Het zou dan ook wel interessant zijn eens te vernemen, welk percentage van den invoer door de voorstanders van contingentteering als overmatig moet worden aangemerkt. Het moet iedereen duidelijk zijn, dat het van toepassing verklaren van de Crisisinvoerwet op de steenkolenindustrie deze wet eenvoudig zou maken tot een parodie van datgene, wat zij blijkens haar considerans bedoelt te zijn. Een sterker staaltje van wetsmisbruik, dan hier gedemonstreerd dreigt te worden is toch wel nauwelijks denkbaar.¹⁾

Ook al zal het dus voor een Regeering, die zich groepen acht de wetten op de juiste wijze te gebruiken en haar uitvoering te doen beantwoorden aan haar doelstelling niet mogelijk zijn de Crisisinvoerwet 1931 op den steenkoleninvoer van toepassing te doen zijn, zonde de wet te maken tot een apparaat voor het instellen van het zuiverste protectionisme, dan wil dit toch a priori niet uitsluiten, dat de omstandigheden zoodanig kunnen zijn, dat aan de steenkolenindustrie, zij het dan langs andere wegen, steun moet worden verleend. Hierover echter in een volgend artikel.

Tenslotte willen wij nog met enkele woorden wijzen op de moeilijkheden, die bij een mogelijke contingentteering ontstaan en er vooral den nadruk op leggen, dat men ten deze goed doet gebruik te maken van de eigenaardige ervaringen, die men in het buitenland daarmee heeft opgedaan.

Voor de uitwerking der contingentteering kan men nauwelijks spreken van steenkolen in haar geheel. De verschillende qualiteiten en soorten hebben een zoo geheel uiteenlopende bestemming en worden geleverd op zoo sterk verschillende voorwaarden, dat men hen bij nadere beschouwing waarlijk als verschillende artikelen moet beschouwen. Doet men dit niet, en legt men dus niet de hoeveelheden van de diverse qualiteiten vast — terloops zij opgemerkt, dat dit laatste om technische redenen wel niet mogelijk zal zijn — dan scheidt men een buitengewoon onzekeren toestand. Deze wordt veroorzaakt door de geheel ongelijke winsten op de verscheidene qualiteiten behaald. Bijv. op bepaalde leveringen aan de grootindustrie, betreffende zeer groote quanta en op zeer gemakkelijke afschepings- en betalingsvoorwaarden wordt practisch niets verdiend.

Daartegenover staat, dat de dure kolensoorten, zooals de huisbrand — anthraciet —, een veel grootere winstmarge laten. Wanneer in het geval van contingentteering er nu een tekort zal dreigen te ontstaan aan de duurdere soorten kolen, kan de invoer ervan onmiddellijk op peil gebracht worden, indien men den invoer der goedkoopere fabriekssoorten nalaat. Hetgeen men dan ook zeer zeker zal doen, zoodat de Nederlandsche mijnen straks slechts eenige verruiming krijgen voor de levering van de goedkoopste soorten. Maar men voelt, dat een regeling, die dergelijke mogelijkheden biedt, buitengewoon onbillijk is jegens den handelaar, die oorspronkelijk slechts de duurdere soorten verhandelde.

Immers voor hem ontbreekt de mogelijkheid, zijn concurrenten geboden, om zijn invoer nader te regelen, zoodat hij uiteindelijk degene is, die van de con-

tingentteering de dupe wordt, hetgeen trouwens ook in het buitenland gebleken is.

Niemand zal het ons dan ook kwalijk nemen, wanneer wij meenen eenigszins sceptisch te moeten staan tegenover de verzekering van Mr. Dr. W. F. J. Frowein, dat de prijzen niet zouden stijgen, welke trouwens veel van haar waarde verloor door zijn toevoeging „met voorbehoud der uitzondering van die soorten, die nu aan speciale dumping van het buitenland onderhevig zijn”. Waar het op het oogenblik werkelijk onmogelijk is, om te zien, hoe zich de verhoudingen op de kolenmarkt bij een eventuele contingentteering zouden ontwikkelen, lijkt het ons zeker praematuur om nu reeds voorspellingen over prijzen te doen, welke met die verhoudingen toch ten nauwste samenhangen. Gevaar voor verbruikersbelangen is dan ook onmiskenbaar aanwezig.

Dr. A. DE GRAAFF.

REGELING VAN DEN OMVANG DER PRODUCTIE.

In de jl. Zaterdag gehouden jaarvergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek is langdurig gediscussieerd naar aanleiding van de praeadviezen van Dr. R. van Genechten en Dr. J. Tinbergen, waarvan vroeger in dit weekblad werd melding gemaakt.¹⁾ Deze praeadviezen waren uitgebracht ter beantwoording van de vraag, in hoeverre het regelen van den *omvang* der voortbrenging of van het aanbod van *bepaalde* goederen door producenten, al dan niet met medewerking van de Overheid, bevorderlijk geacht moet worden voor de volkswelvaart. Uit de door ons gecursiveerde woorden blijkt, dat de vraagstelling een beperkte strekking had. Niet het geheele productiestelsel, maar slechts de productie van bepaalde goederen diende te worden behandeld, en dan wel onder dezen gezichtshoek, of regelingen van producenten tot het bepalen van den omvang van het product of van het daarvan ter markt gebrachte quantum wenschelijk is. In deze tijden van overproductie van vele agrarische producten en grondstoffen, die niet tot loonenden prijs afgezet kunnen worden, denkt men daarbij uiteraard in de eerste plaats aan restrictieschema's en dergelijke.

Dr. van Genechten had, zooals wij vroeger hebben uiteengezet, in zijn praeadvies de grenzen der vraagstelling in acht genomen. Dr. Tinbergen had daarentegen een groot deel van zijn praeadvies gewijd aan een uiteenzetting van de nadeelen, welke z.i. de huidige economische orde met zich brengt, en aan de voordeelen, die volgens hem een planhuishouding zou bieden.

Het debat van jl. Zaterdag heeft in hoofdzaak over het laatste onderwerp geloopt. Dat is begrijpelijk, want de planhuishouding brengt de gemoederen nu eenmaal eerder op kookpunt, dan het nuchtere restrictievraagstuk. Maar te betreuren is het toch wel, dat aan dit laatste zoo bijzonder weinig aandacht is besteed.

Van de negentien debaters, die zich over de praeadviezen hebben uitgelaten, hebben slechts zeer enkele eenige opmerkingen gemaakt over het pro en contra van restrictie. *Ir. Dijt* wees op de noodzaak om voor goederen met onelastische vraag, met name voor de granen, een verkoopregeling te treffen door het scheppen van „goederenschappen”, die prijsreguleerend moeten werken. En *Prof. Goudriaan* nam het op voor de regelingen, door kartels ten aanzien van den omvang van hunne productie en van den afzet van het product getroffen, mits zonder inmenging van de Overheid en in eene maatschappij met zooveel mogelijk vrije prijsvorming. Maar overigens hebben wij over dit vraagstuk weinig gehoord. Over de bijzonderheden van het restrictievraagstuk, over de voor- en nadeelen daarvan, over de gevaren der mislukking, wanneer de productie niet voldoende wordt

¹⁾ Ook de Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam en Rotterdam hebben deze meening.

¹⁾ Zie Ec.-Stat. Ber. van 5 en 12 October jl.

beheerscht, is niet dan terloops gesproken en het vraagstuk is door deze discussie dan ook niet verder gebracht.

Toch ware er zeker alle aanleiding geweest om nader in te gaan op de in dit opzicht belangwekkende beschouwingen van Dr. van Genechten, die een groot tegenstander is van gemeenschappelijke plannen van producenten tot beperking der productie en tot het reguleeren van den prijs door middel daarvan. *Dr. van Genechten* merkte in zijn beantwoording van de debaters op, dat hij van dergelijke regelingen een verstarring van de productie vreest, met alle maatschappelijk noodlottige gevolgen van groepsvorming, bevoordeeling van bepaalde belanghebbenden op kosten van de groote massa, e.d. Verruiming van markten moet z.i. de oplossing brengen van die gevallen, waarin overproductie voorkomt, niet beperking der productie, een meening, die ook door den heer *I. Cransberg* werd gedeeld, doch die aan *Prof. Goudriaan* de vraag in den mond gaf, op welke wijze dat dan wel zou moeten geschieden, een vraag, die in het praeadvies niet werd beantwoord en waaromtrent ook de mondelinge behandeling niet veel naders heeft gebracht.

Het wil ons voorkomen, dat eene regeling tot productiebeperking in bepaalde gevallen, met name, wanneer het gaat om goederen met onelastische vraag, niet zoo verwerpelijk is, als Dr. van Genechten en zijn medestanders meenen. Natuurlijk spreekt het vanzelf, dat een regeling tot quantitative beperking van de productie van een bepaald goed door onderling overleg en niet door de werking der vrije concurrentie, alleen dan in aanmerking kan komen, wanneer werkelijk de geheele of nagenoeg de geheele productie kan worden beheerscht. Pogingen tot beperking door het regelen van een deel der productie, terwijl de rest vrij blijft, zijn gewoonlijk zonder meer tot falen gedoemd, zooals de ervaring talrijke malen heeft bewezen. En niet slechts dat: zij verergeren den toestand nog in plaats van verbetering te brengen. Wanneer het echter mogelijk is om een bepaalden productietak voldoende te beheerschen, en wanneer men verder te doen heeft met een product, dat op een gegeven oogenblik een onelastische vraag ontmoet, dan kan een productiebeperking in gemeen overleg of onder dwang van de Overheid een uitweg uit de impasse eener overproductie beteekenen, die voordeelen biedt boven de werking der vrije concurrentie, omdat zij sneller tot een oplossing voert dan de laatste. Uitdrukkelijk moet echter vaststaan, dat een dergelijke regeling tijdelijk zij en dat zij zich niet uitstrekt over een langeren tijdsduur dan een normale depressieperiode. Voor eene bestrijding van de gevolgen der conjunctuurgolven kunnen restrictieregelingen goede diensten bewijzen, maar als middel van aanpassing bij duurzame structuurveranderingen in het economisch leven zijn zij te eenen male uit den boeze, daar zij er dan slechts toe leiden om goede en minder goede producenten gezamenlijk tot een zekere reductie van de voortbrenging te nopen, terwijl bij duurzame veranderingen immers juist de minder goede producenten geheel van het tooneel moeten verdwijnen, hetgeen bij een kortstondige laagte van der conjunctuur veelal volstrekt niet noodig is.

Wij betreuren het, dat in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde aan deze zijde van het vraagstuk zoo weinig aandacht werd geschonken en dat verreweg het grootste deel van het debat aan de tegenstelling tusschen eene maatschappij met vrije prijsvorming en eene planhuishouding was gewijd.

Dat over dit vraagstuk niet de minste eenstemmigheid heerschte, zal niemand verbazen. Was onder de aanhangers van de vrije prijsvorming tenslotte nog vrij veel homogeniteit — al zou men dat bij het aanhooren van den noodeloos onhoeffelijken aanval, dien *Prof. Goudriaan* op het praeadvies van *Dr. van Genechten* richtte, wellicht niet aanstonds gezegd hebben — onder de voorstanders van een planhuishouding vielen tal van nuances te constateeren.

Geen wonder! Immers, het pleidooi voor planhuishouding is, zooals reeds in de jaarvergadering van 1931 door den heer S. Posthuma tegenover de beschouwingen van Prof. Frijsa werd opgemerkt, veelal niet meer dan een phrase, een *kreet*, niet een *concrete* beschouwing der zaken. Aan concrete kritiek op de bestaande orde ontbreekt het den voorstanders eener planhuishouding niet, maar als het op de nadere ontwikkeling der eigen denkbeelden aankomt, is vaagheid troef en ieder verliest zich in de neveligheid van een eigen „plan”, waarvan vaak de eerste beginselen nog niet vaststaan en over welks praktische uitvoerbaarheid men met beminnelijke elegantie heenglijdt.

In het sedert October 1931 verlopen jaar is het er in dit opzicht niet beter op geworden. Bij hervormers van socialistische gezindheid, zooals *Dr. Wibaut* en *Dr. Tinbergen*, ontbrak iedere aanduiding van de inrichting der toekomstige huishouding, en terecht kon dan ook *Ir. A. Baars* opmerken, dat men over een plan, dat er nog niet is en waarvan zelfs de hoofd-trekken niet worden aangegeven, moeilijk discussiëren kan. Ook het feit, dat de socialisten eerst „op den duur”, of — zooals *Dr. Tinbergen* opmerkte — in een betrekkelijk welvarende maatschappij tot doorvoering van een planhuishouding willen overgaan, maakt de discussie niet vruchtbaarder in dezen tijd, die zich allerminst door overdaad van welvaart kenmerkt.

De hoofdgrond, waarop in alle toonaarden voor planmatigheid wordt gepleit, is deze, dat de vrije prijsvorming in geval van verstoring van het economisch leven niet leidt tot een automatisch herstel. De vraag, of het niet juist de onvrijheid der prijsvorming is, welke als gevolg van het *interventionisme* der Overheid de werking van het huidige stelsel bederft, en of dus de verwijten tegen dit stelsel niet schromelijk ongerechtvaardigd zijn, werd noch door *Dr. Wibaut* noch door *Dr. Tinbergen* ook maar aangeroerd. Wij kunnen een zoo eenzijdige kritiek op de grondslagen van een stelsel, welks behoorlijke toepassing thans systematisch onmogelijk wordt gemaakt, nog steeds niet bewonderen. Inzonderheid de starheid van de loonen, waarvoor juist de verdedigers der planhuishouding in onze maatschappij een niet geringe verantwoordelijkheid dragen, maakt de werking der vrije prijsvorming bijzonder moeilijk. Hetzelfde kan van het steeds toenemend streven naar autarkie worden gezegd; niet ten onrechte maakte *Mr. J. G. Koopmans* de opmerking, dat het streven naar behoud van een bepaald peil der geldloonen het autarkisch wanbedrijf sterk bevordert. Wanneer nu eerst door loonverstarring — van Overheidswege gesteund door verkeerde werklozenpolitiek — en door belemmering van den internationalen handel de vrije prijsvorming wordt bedorven, dan gaat het toch niet aan om te beweren, dat dit stelsel als zoodanig zou hebben gefaald. Van hen, die dat beweren, mag dan toch minst genomen het bewijs worden verwacht, dat de huidige misstanden niet in belangrijke mate een gevolg zijn van verkeerd *interventionisme* in de vrije prijsvorming en van een averechtsche steunpolitiek.

Naast socialistische voorstanders eener planhuishouding waren er ook voorstanders van andere gezindheid aan het woord. De heer *Joëls* meende, dat de snelle technische ontwikkeling en de geweldige vooruitgang der productie, die daardoor mogelijk wordt gemaakt, op den duur zal nopen tot het treffen van eene internationale overheidsregeling van de voortbrenging; een „plan”, dat aan vaagheid weinig te wenschen overlaat en dat, juist om den eisch van internationalisme, thans volkomen onverwezenlijkbaar moet worden geacht.

Daarentegen deed *Dr. W. L. Valk*, door den praeadviseur *Van Genechten* tezamen met de agrarische protectionisten *Louwes* en *Smid* ingedeeld bij de „desperados” der plangedachte, zich kennen als voorstander van een nationale planhuishouding. Regeling van den

omvang der productie op een wijze, welke de harmonie tusschen voortbrenging en verbruik verzekert, is, aldus Dr. Valk, onder de huidige, veelszins bedorven vrije prijsvorming niet te verwachten. Verbetering zou kunnen komen van de zijde der arbeiders, maar deze zullen nimmer tijdig „halt” roepen, als een productie-uitbreiding te groot dreigt te worden, omdat er dan immers steeds een aantal arbeiders op straat zal worden gezet. Ook de ondernemers toonen zich onmachtig om in hausetijden behoorlijk maat te houden. De geldschietters onzer maatschappij, de grootmachten van het financiële kapitaal, missen de noodige samenwerking om de macht, die zij bezitten, op de juiste wijze uit te oefenen. Daarom zal slechts de Staat regelend kunnen optreden, en het is Dr. Valk daarbij onverschillig, of dat gebeurt langs den weg van fascisme of socialisme: in beide gevallen is beheerschen van het bankkapitaal noodig, en een fascistische staat, die de banken onder zijne macht brengt, is daarmee reeds in socialistisch vaarwater beland.

Over de agrarische plannenmakers *Louwes* en *Smid* behoeven wij niet uitvoerig te zijn. Ver gaande landbouwprotectie, volkomen onafhankelijk van de vraag, of b.v. een product als tarwe niet beter in landen met extensieve cultuur kan worden verbouwd en met het eenig doel om de landbouwproductie in zijn huidige omvang en met zijn huidige karakter in stand te houden, vormt het motto van deze heeren, die, zooals *Dr. van Genechten* in zijn beantwoording der sprekers terecht opmerkte, naast degenen, die de verantwoordelijkheid voor de stedelijke loonverstarring en het hooghouden der kartelprijzen dragen, onze maatschappij voeren in de richting van steeds verder gaande groepsvorming, steeds verder gaande afsluiting van belangenfeeren, steeds afnemende vrijheid en steeds verminderende ontwikkelingsmogelijkheden.¹⁾

Onder de critici van de vrije prijsvorming schaarde zich ook dit jaar weder *Prof. Frijda*. Deze betoogde, dat een min of meer belangrijke verstoring van het evenwicht tusschen de productie van bepaalde goederen en het verbruik daarvan koopkracht vernietigt en dat in onze maatschappij de koopkracht, noodig om die goederen te koopen, die gemaakt kunnen worden met de productiekrachten, die door de ontstane overproductie elders overtollig zijn geworden, noodwendig tekort moet schieten en dus kunstmatig moet worden *geschapen*. Op welke wijze dit laatste zou moeten geschieden, zette deze spreker niet nader uiteen. Wij kunnen hem daarvan moeilijk een verwijt maken, want evenals zijn 18 lotgenooten in het debat was hij aan een spreektijd van een kwartier gebonden. Wij blijven intusschen benieuwd naar de oplossing, die hij te bieden heeft; inzonderheid interesseert ons zijn antwoord op de vraag, of de hergroepering van productiekrachten niet betrekkelijk gemakkelijk zou kunnen verlopen in eene maatschappij met vrije loonvorming, met vrijen nationalen en internationalen handel en met een credietorganisatie, die het mogelijk maakt om de op een bepaald punt door prijsdaling vrijkomende koopkracht van den afnemer terstond te mobiliseeren door uitbreiding der credietverleening in de richting van nieuwe productietaken. Zou ook zulk eene maatschappij de bezwaren ontmoeten, die *Prof. Frijda* aanvoert tegen het huidige „stelsel”, dat op alle genoemde punten in gebreke blijft? Of overigens *Prof. Frijda* een voorstander is van een min of meer volledige planhuishouding, dan wel of hij slechts op bepaalde punten in het economisch leven wil interveniëeren, is ons ook dit jaar niet geheel duidelijk geworden.

* * *

Wij komen thans tot de beschouwingen van hen, die het ter vergadering vóór de vrije prijsvorming heb-

¹⁾ Wij wijzen in dit verband op de zeer belangrijke beschouwingen, door *Dr. van Genechten* onder den titel „Verstarringsverschijnselen in de kapitalistische maatschappij” gepubliceerd in *De Economist* 1932, blz. 337—361.

ben opgenomen. Als zoodanig deden zich uitdrukkelijk kennen de hoogleraren *Polak*, *Goudriaan* en *Mees*, *Dr. Lieftinck*, *Ir. Baars*, *Dr. van Dorp*, *Drs. Posthuma*, *G. L. M. Franck* en *I. Cransberg*, terwijl ook *Mr. J. G. Koopmans* verklaarde in het praeadvies van *Dr. Van Genechten* de meeste aanknopingspunten te vinden.

In de eerste plaats werd door verschillende voorstanders van eene op vrijheid gebaseerde verkeershuishouding gewezen op het feit, dat reeds thans, ondanks alle kunstmatig ingrijpen, een groote mate van aanpassing van de voortbrenging bij het verbruik kan worden waargenomen. Hierop wees b.v. *Ir. Baars*, die blijkbaar het oog had op den achteruitgang van de productie van verschillende grondstoffen en hier en daar ook van agrarische producten, en die zich verder een voorstander betoont van onderzoekingen aangaande het vermoedelijk toekomstig verbruik, waarbij dan echter de productie zich niet volgens een bepaald schema, doch volgens een stelsel van vrije prijsvorming zal moeten aanpassen. Ook *Prof. Goudriaan* betoogde, dat zonder Overheidsinmenging de uitwassen van de productie zich zelve corrigeeren, ook bij de veel gesmade kartels, mits slechts gezorgd worde voor een behoorlijk geldwezen, waaromtrent men de ideeën van dezen spreker kent uit verschillende bijdragen in dit weekblad.

Dr. Tinbergen wees hiertegenover op de onjuiste prijsvorming en de bedenkelijke productieschommelingen, die zich bij de productie van duurzame goederen, b.v. in den scheepsbouw, plegen voor te doen. Men kan dat toegeven, maar dan moet er toch op worden gewezen, dat het voorbeeld slecht gekozen is. Juist de scheepvaart en de daarvan afhankelijke scheepsbouw vormen de productietakken, die het meest door ingrijpen in de vrije prijsvorming zijn gedeneureerd en die thans het sterkst de gevolgen der autarkische politiek ondervinden. Tenslotte zou ook onder een planhuishouding de scheepsbouw, evenals de productie van alle, relatief zeer groote kapitaalgoederen, een trage aanpassing vertoonen, juist als thans.

Een tweede argument van de voorstanders der vrije prijsvorming was gericht tegen de stelling van *Dr. Tinbergen*, dat het verkeerd is om bij technischen vooruitgang niet eerst het oude kapitaal er uit te verdienen, voordat tot toepassing van nieuwe vindingen wordt overgegaan. Dit remt den maatschappijlijken vooruitgang, aldus *Prof. Polak*; het bindt de productie niet aan datgene, wat thans mogelijk is, doch aan de beslissingen van het verleden, aldus de heer *Posthuma*. *Dr. Tinbergen* beantwoordde dit argument hiermede, dat, als er b.v. drie technische stadia te doorlopen zijn, en in de kapitalistische maatschappij de tweede de eerste verdringt tot groot verlies van bestaande ondernemingen, terwijl dan de ondernemingen der tweede fase weer ontijdig door die van de derde worden verdrongen, de leiders der planhuishouding het vraagstuk zouden oplossen door terstond van de eerste naar de derde fase over te gaan, nadat op het kapitaal uit de eerste fase genoeg zou zijn afgeschreven. De technische vooruitgang zou op die wijze niet in het gedrang behoeven te komen.

Terecht werd van verschillende zijden gewezen op de reeds vroeger door ons gesignaleerde onrechtvaardige kritiek op het huidige stelsel, dat door interventionisme is bedorven. In dien zin b.v. *Dr. G. C. A. van Dorp*, die evenals *Dr. Van Genechten* tegen de loonverstarring uitpakte. Ook *Mr. Koopmans* pleitte voor het doorbreken van de loonstarheid en van het daarmee verband houdende autarkisch streven, doch voegde daaraan een o.i. rijkelijk gevaarlijk denkbeeld toe door te pleiten voor een Overheidsloontoeslag, indien in West-Europa het loonpeil door Aziatische concurrentie b.v. mocht dalen tot om en nabij het peil van den Oosterling.

Verschiedene sprekers hebben ook gewezen op de

gebreeken van ons geld- en credietwezen. Dit is, naar wij reeds ten vorigen jare betoogden, het eenige punt, waarop het stelsel van vrije prijsvorming heeft tekort geschoten. Een streven naar stabilisatie der geldwaarde is meer dan ooit noodzakelijk, maar wij zijn er helaas in de meeste landen meer dan ooit van verwijderd.

Dr. Van Genechten bepaalde zich in dezen tot enkele opmerkingen. Prof. Mees voerde wederom het pleit voor den „tabular standard”, welke onzen lezers bekend is. En Dr. Van Dorp zette in een o.i. zeer juist betoog uiteen, dat de moeilijkheden van thans ontstaan, doordat bij de ineensstorting van de koopkracht van bepaalde producenten door overproductie in hun bedrijf (welke overproductie dus geen algemeen, doch slechts een partiëel karakter draagt) de koopkracht, die bij hun afnemers vrijkomt, niet terstond elders wordt aangewend, doch dat de ineensstorting juist tot credietcontractie aanleiding geeft, waaruit een algemeen deflatieproces ontstaat, hetgeen slechts langs den weg van credietverruiming kan worden bestreden. Dit standpunt komt, als wij de zaak goed inzien, vrij wel overeen met wat tenslotte de beide praeadviseurs ook willen. Het werd dan ook als zoodanig door hen niet bestreden. Dr. Van Genechten uitte zich zelfs in zijn antwoord aan Prof. Goudriaan vrij pertinent ten gunste van een op stabilisatie der geldwaarde gericht a-metallisme.

Strijd tegen irrationeel interventionisme en verbetering van het geldwezen, dat zijn, naar het ons wil voorkomen, de beide hoofdpunten, waarop de voorstanders der vrije verkeershuishouding verandering willen brengen in den huidige toestand, die tenslotte voor iedereen onbevredigend is. Men weet, dat wij ons van harte scharen aan de zijde van hen, die deze gebreeken in de huidige orde willen verhelpen, en dat naar onze meening daarmee dan ook in hoofdzaak zal zijn gedaan, wat in de huidige situatie gedaan moet worden. Enkele restrictieregelingen van tijdelijken aard voor goederen met onelastische vraag kunnen het programma voltooien, maar tegenover den grooten strijd tegen het autarkisch wanbedrijf en tegen het nu eens inflatorische, dan weer (zooals thans) sterk deflatorische geld- en credietwezen zijn zij van secundair belang.

* * *

Wij laten het bij deze enkele grepen uit de omvangrijke discussie. Wanneer men weet, dat de debatten bijna zes en een half uur hebben geduurd, zal men van ons geen volledig relaas verwachten. Belangstellenden vinden zulks later in het door de Vereeniging zelve te publiceeren stenografisch verslag.

Onze indruk van de vergadering was: een belangwekkend debat, maar het heeft, doordat het teveel geconcentreerd was op de ook reeds ten vorigen jare besproken vragen der planmatige productie, zeer weinig nieuwe gezichtspunten geopend.

G. M. V. S.

NIKKELN PASMUNT — EEN WEDERWOORD.

De Heer A. A. van Sandick schrijft ons:

De kantteekeningen van Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart, in het vorige nummer, op mijn betoog tegen het denkbeeld van nikkelen munten, nopen mij tot een wederwoord. Allereerst merk ik op, dat mijn critiek zich niet richtte tegen „de (door vervanging van zilver door nikkel) mogelijk wordende aanzienlijke besparing op de kosten van het geldwezen”, doch tegen deze vervanging zelve, vnl. op grond van de overweging, dat van een besparing niet wel sprake zal zijn. Hoe zou ik bezwaren kunnen hebben tegen bezuiniging?

Prof. Verrijn Stuart meent, dat een vervanging van zilvergeld door nikkelgeld resulteert in een „vermogensaanwas”: in de geldbehoefte blijft op even goede wijze voorzien als thans; in de tegenwaarde van het

vrijkomende zilver zou de vermogensaanwas zijn gelegen. Ik moge hier een vraag stellen: Als De Nederlandsche Bank van haar goudvoorraad b.v. f 100 miljoen omzet in buitenlandse wissels, zonder dat er aan den geldsomloop iets verandert, is er dan ook sprake van een vermogensaanwas? Zoo ja, wat verstaat men dan onder vermogen? Uitdrukkelijk zij er hier op gewezen, dat ik een objectief waardeerbare grootheid op het oog had en heb (een subjectieve verrijking komt m.i., zooals de feiten liggen, in het geheel niet aan de orde). Zoo neen, waarom dan wel een vermogensaanwas bij den verkoop van het zilver? Het feit, dat bij het goud het metaal en het geld ook in den initiaaltoestand gescheiden zijn en bij het zilver niet, zal toch geen verschil ten deze uitmaken. Naar mijn meening kan in beide gevallen slechts worden gesproken van een *rendabel maken van een voorheen reeds aanwezig stuk volksvermogen*. Voorts beteekent een stopzetting van de rentebijdriving bij de muntfondsen m.i. geen *rentewinst*, maar stopzetting van een interne reservevorming door den Staat.

Thans ter zake. Indien men, voor wat Indië betreft, uitgaat van de praemisse, dat, als met beleid wordt opgetreden, de vervanging van het zilveren teekengeld door nikkelen pasmunten zonder bezwaar is door te voeren; indien men een dergelijke vervanging op één lijn stelt met een gehalteverlaging van zilveren teekmunten en een vervanging van 6 duiten door 5 centen; indien men meent, dat zelfs geen rekening behoeft te worden gehouden met de *mogelijkheid*, dat de inlandsche bevolking de tegenwaarde van de in te trekken en thans opgepotte zilveren teekmunten¹⁾ (waarvoor uiteraard geen nikkelen pasmunt behoeft te worden geaccepteerd, maar bankpapier kan worden geëischt) zal beleggen in gouden munten; indien men evenmin rekening houdt met het feit, dat De Javasche Bank de overtollige nikkelen munten aan het Gouvernement zal terugleveren en het Gouvernement dan voor het verlies moet opkomen... ja, dan heeft men alle reden om deze vervanging te propageeren.

Ik acht het echter onverantwoordelijk uit te gaan van deze praemissen, welke in strijd zijn met de werkelijkheid, zooals deze, door nagenoeg alle kenners van het Indische leven en het Indische muntwezen, wordt gezien. De President van De Javasche Bank en twee van zijn voorgangers²⁾, de heeren Vissering en Trip, hebben het invoeren van nikkelen munten ten sterkste ontraden. De Javasche Bank heeft betoogd, dat de ommunting eerder verlies dan winst zal opleveren en de heer De Jong³⁾ heeft, uitgaande van de schattingen van De Javasche Bank aangaande het bedrag aan munten, dat werkelijk in circulatie is en de schattingen van den Muntmeester van de totale hoeveelheid zilveren teekengeld in Indië aanwezig, berekend, dat de ommunting in Indië niet alleen geen batig saldo zal opleveren, doch zelfs een *nadeelig saldo van f 51 miljoen* (hierbij is n.b. de schatting van de totale aanwezige hoeveelheid zilveren teekmunt ad f 321 miljoen voorzichtigheidshalve nog verminderd met f 100 miljoen). Dit is de werkelijkheid, voor zoover de mensch zich hierover ueberhaupt een oordeel kan vormen.

Prof. Verrijn Stuart acht het gevaarlijk den inlanders, die zilver oppotten, te stijven in den waan, dat zij volwaardige munten opleggen. Maar zou het geen dwaasheid zijn de inlanders, door de invoering van nikkelen munten van het oppotten van rijksdaalders en guldens terug te brengen, indien het resultaat zou zijn... dat zij nog meer goud gaan oppotten?

Ik had geschreven, dat indien alleen in Nederland

¹⁾ Met de verlaging van den levensstandaard heeft dit weinig te maken, het gaat om de besparingen in het verleden.

²⁾ Memorie van Antwoord i/z. het Wetsontwerp tot tijdelijke heffing van opcenten op alle invoerrechten enz., pag. 6.

³⁾ Prof. Mr. A. M. de Jong, Zilveren of Nikkelen Munt?, Telegraaf 20 en 21 Oct. Avondblad.

tot het nikkelgeld zou worden overgegaan, de bestaande munteenheid, waaraan de regeering wensch vast te houden, zou worden verbroken. De heer Verrijn Stuart acht dit onjuist. Edoch, er stond in de opdracht aan de Commissie inzake Nikkelen Munt, de *bestaande* munteenheid, is dat niet munteenheid voor zoover deze bestaat? Zou men aan Koloniën en aan Financiën niet weten dat deze munteenheid ook thans niet volledig is en niet bestaat voor de kwartjes, dubbeltjes, enz.? En wordt aan deze munteenheid, (d.i. identiteit der muntstukken) voor zoover deze thans bestaat, niet getornd, als alleen hier te lande de rijksdaalders en guldens van nikkel zouden worden? ¹⁾ Dat van deze munteenheid de eenheid van gouden munt een *belangrijker* bestanddeel is, is in confesso.

Ik acht, indien alleen in Nederland tot nikkel munten wordt overgegaan, een nikkelfonds noodig. Niet alleen, om dezen maatregel, indien de vervanging op een mislukking uitloopt, weer te kunnen teniet doen, doch ook, hetgeen de heer Verrijn Stuart over het hoofd schijnt te hebben gezien, met het oog op een mogelijke inkrimping van de circulatie. De Nederlandsche Bank zal deze munten immers niet, zooals thans de zilveren teekmunten, rustig vasthouden als een, volgens de Wet, volwaardig actief, doch aan den Staat retourneeren. Deze moet dan het hierdoor ontstane verlies kunnen financieren. De heer Verrijn Stuart is van meening, dat van een inkrimping van de circulatie geen sprake zal kunnen zijn. Als men echter munten in omloop brengt, die niet populair zijn, dan zal men eens zien, hoe de circulatie achteruitloopt, vooral als men de mogelijkheid van een uitbreiding van het cheque- en giroverkeer achter de hand heeft. ²⁾

Nergens ter wereld, verklaart Prof. Verrijn Stuart, heeft men achter het pasgeld een muntfonds gesteld. Inderdaad. Maar nergens ter wereld heeft men ook munten ter waarde van *f* 2,50 en *f* 1,— ³⁾ die van nikkel zijn. Ik heb in mijn artikel toch duidelijk doen uitkomen, met de noodige cursiveeringen, dat het nikkelfonds noodig is, niet omdat de nieuwe munten pasmunten zouden zijn, maar omdat zij van nikkel zouden zijn. Maar het feit, dat zij pasmunten zouden zijn, is toch in zooverre weer van beteekenis, omdat De Nederlandsche Bank juist hierom de overtollige munten niet zal aanhouden.

Zelfs in Zwitserland, dat ons vroeger als lichtend voorbeeld voor oogen werd gesteld, is het denkbeeld van nikkel munten finaal van de baan. De regeering zou er alleen toe hebben willen overgaan, indien de Banque Nationale tegelijkertijd gouden munten in omloop zou brengen, zulks „de façon à ne pas nuire au prestige monétaire de la Suisse”. Hiervan kon geen sprake zijn. Toch heeft men een verandering gebracht in de vijf frankstukken. De diameter is verkleind van 37 mM. tot 31 mM. en het gewicht van 25 gram tot 15 gram. Deze nieuwe munt is... van zilver.

Eenigszins zonderling doet mij tenslotte aan de opmerking van den heer Verrijn Stuart, dat het argument, dat het thans een zeer ongelukkig moment is om zilver te gaan verkoopen, niet au sérieux is te nemen, omdat... het afkomstig is van iemand, die ook bij stijging van den zilverprijs tegen de ontmunting van het zilvergeld gekant zou zijn. Wie moeten dit argument dan bezigen, de voorstanders van de

¹⁾ Het feit, dat deze munteenheid, voor zoover deze de mogelijkheid geeft deze munten als remisemateriaal te bezigen, (vermoedelijk) ook zou worden verbroken als in beide gebiedsdeelen tot het nikkelgeld zou worden overgegaan, doet hieraan niets af.

²⁾ Vgl. Prof. De Jong.

³⁾ Alleen in België heeft men kortelings een proef genomen met nikkel munten van Frs. 20.—, zijnde *f* 1,40, ter grootte van een rijksdaalder (!), maar naast de bankbiljetten van Frs. 20.—.

nikkel munten? Evenzoo plaats ik een vraagteeken achter de noot op pag. 847, waar gesproken wordt van een inflationistische vermeerdering van de circulatie met *f* 500 miljoen, als men, met circa de helft van den goudvoorraad van De Nederlandsche Bank datgene zou doen, wat men thans t.a.v. van het zilver voorstelt, nl. verkoop in het buitenland, voor rekening van den Staat, (bij het goud) na *debiteering* van den Staat met *f* 500 miljoen in de boeken van De Ned. Bank. Aan de creditzijde van de balans van de Bank verandert dan niets, er komt geen enkel bankbiljet méér in omloop, maar de Staat krijgt een vordering op het buitenland ad *f* 500 miljoen. Bij (geleidelijke) realisatie hiervan zou een opwaartsche druk op den Gulden worden uitgeoefend, d.i. een deflatie worden geforceerd; en dan spreekt Prof. Verrijn Stuart van een inflationistische werking in ons land? Trouwens het feit, dat door een dergelijken verkoop het dekingspercentage bij De Nederlandsche Bank met één slag tot het wettelijk minimum zou worden teruggebracht, beteekent juist, dat de thans bestaande mogelijkheid van een sterke uitbreiding van de circulatie verdwijnt.

Overigens ben ik geenszins een voorstander van een dergelijken goudverkoop, die resulteert in een geforceerde credietverleening aan het buitenland, waarvoor het thans wel het meest ongeschikte moment is. Als de credietverleening aan het buitenland aan de orde komt, zal het overtollige goud van De Nederlandsche Bank vanzelf wel afvloeien.

Ik zou deze polemiek mijnerzijds willen besluiten met de hoop uit te spreken, dat de regeering het denkbeeld van nikkel munten zal afwijzen. In mijn vorige artikel heb ik een bescheiden poging gedaan aan te toonen, dat men deze ommunting in ieder geval niet ter wille van een vermeende bezuiniging behoeft te doen plaats hebben.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE ELECTRICITEITSTARIEVEN ALS BEDRIJFS-FACTOR.

De Heer A. Friedrich te Berlijn schrijft ons: Er bestaat geen artikel, dat aan zoo verscheiden berekeningsmethoden en prijsverschillen onderworpen is als elektrische energie. In Duitschland schommelt de prijs per KWU., al naar gelang het industriële groote verbruikers, kleinbedrijven, huishoudingen of landbouwbedrijven betreft, tusschen 20 en 60 pf.

Voor de Ver. Staten geven de volgende cijfers een duidelijk beeld van de prijsverschillen, waarbij nog dient te worden opgemerkt, dat het hier gemiddelden betreft, dus dat in de afzonderlijke gevallen de prijsverschillen nog aanzienlijk grooter zijn.

Belangrijkste electriciteitsverbruikers in de Ver. Staten.

Groepen van verbruikers	Stroomafgifte van de electriciteitsbedrijven in mill: KWU.	Ontvangsten v. d. electriciteitsbedr. in mill. \$	Gemiddelde ontvangsten per KWU. in cents
Huishoudingen	11.868	695,10	5,90
Verbruikers kleinbedrijf	13.956	568,64	4,07
Verbruikers grootbedrijf	38.106	553,60	1,45
Spoorwegmijnen	5.312	49,56	0,93

Volgens dit overzicht schommelen dus de gemiddelde prijzen tusschen 5,90 en 0,93 \$ cents per KWU. Voor 1930 bedroeg de gemiddelde prijs per KWU. voor huishoudelijke doeleinden in de Ver. Staten 6,03 cents per KWU. In hetzelfde jaar werd voor Canada vastgesteld, dat de huishoudingen daar gemiddeld slechts 2,29 cents per KWU. hadden te betalen.

Als gevolg van deze groote prijsverschillen gevoe-

len de kleinverbruikers zich vaak ten opzichte van de grootverbruikers benadeeld, en vooral meenen vele landbouwers, dat zij ten gunste van de industrie veel te hoge stroomprijzen betalen. De publieke belangstelling heeft zich derhalve in verband met de algemeene prijsdaling in meerdere mate dan vroeger ook op de electriciteitstarieven gericht. In Duitschland was deze stijgende belangstelling reeds bemerkbaar, toen de kolenprijzen in October 1930 werden verlaagd. Deze belangstelling trad nog meer op den voorgrond, toen er tegen het einde van het jaar naar een nieuwe algemeene prijsdaling van 10 pCt. werd gestreefd en een Rijkscommissaris voor prijscontrole was benoemd. In Duitschland werden dan ook sedert den herfst van het vorige jaar de tarieven van in totaal 550 electriciteitsbedrijven geheel of gedeeltelijk verlaagd.

De omvang van de verlaging is echter zeer verschillend. Terwijl 106 bedrijven hun tarieven met meer dan 10 pCt. verlaagden, bedroeg bij 76 andere ondernemingen de verlaging 7—10 pCt. en bij 369 bedrijven zelfs maar 5—7 pCt. Voorts was er bij 224 ondernemingen tijdens het opstellen van deze berekening einde April nog geen beslissing over tariefsverlaging genomen. Hoe groot de prijsverschillen in Duitschland voor kleinverbruikers zijn, blijkt uit het feit, dat aan de afnemers, zonder rekening te houden met speciale tarieven voor huishoudingen, te Breslau 9 pf., te Bayreuth daarentegen 42—55 pf., te Plauen in Saksen 30—50 pf., te Regensburg 42—55 pf. per KWU. wordt berekend.

Met de resultaten van de stroomverlaging zijn niet alleen breede kringen van verbruikers ontevreden, doch ook de Rijksregering liet doorschemeren, dat op dit gebied nog veel meer moet worden gedaan. Aan den anderen kant verklaren de electriciteitsbedrijven echter, dat zij met de doorgevoerde prijsverlagingen voor het grootste deel de verlaging van hun eigen kosten hebben overschreden. Reeds in 1931 waren de inkomsten van de Deutsche electriciteitsbedrijven sterk gedaald. Volgens een door schrijver dezes ingesteld onderzoek is de bruto-winst van 11 grootere Deutsche holdingmaatschappijen op electriciteitsgebied met een aandelenkapitaal van R.M. 405,13 miljoen in 1931 tot R.M. 52,45 miljoen gedaald, d.w.z. ten opzichte van 1930 met 23,3 pCt. In veel sterkere mate daalde daarentegen de netto-winst, die nog slechts R.M. 24,01 miljoen bedroeg of 42,0 pCt. minder dan in het voorafgaande jaar. Hetzelfde beeld vertoonen 26 electriciteitsbedrijven met een aandelenkapitaal van R.M. 1.175,89 miljoen. Bij deze ondernemingen daalde de bruto-winst met 9,4 tot R.M. 307,91 miljoen, de netto-winst daarentegen met 39,9 pCt. tot R.M. 55,67 miljoen.

In de verschillende ontwikkeling van de bruto- en netto-winsten komt tot uitdrukking, dat de electriciteitsbedrijven over het algemeen met vrij veel vreemd kapitaal, vooral leeningen op langen termijn, werken, waarvan de lasten voor rente en aflossing onafhankelijk zijn van elke conjunctuur- en winstontwikkeling. Daar de ondernemingen voor 1932 niet alleen met een verdere daling van den afzet en een overeenkomstige vermindering van de inkomsten moeten rekenen, doch ook met de gevolgen van het ingrijpen van den Commissaris voor de prijscontrole in de samenstelling van het tarief, kan hieruit worden afgeleid, dat de electriciteitsmaatschappijen over dit jaar nog een veel grootere vermindering van haar netto-winsten te zien zullen geven.

Het publiek overschat vaak de algemeene economische betekenis van de uitgaven, die voor den individueelen kleinverbruiker uit het electriciteitsverbruik voortspuiten. Voor Duitschland mag men aannemen, dat de uitgaven voor electriciteit voor elken inwoner gemiddeld ongeveer R.M. 25 per jaar bedragen. Houdt men echter slechts rekening met het kleinverbruik, dan bedragen de uitgaven per hoofd der bevolking slechts ongeveer R.M. 8—10 per jaar.

Zelfs indien het mogelijk zou zijn, om de tarieven gemiddeld met 10 pCt. te verlagen, dan zou dit voor den individueelen kleinverbruiker slechts een vrij geringe besparing beteekenen, gemiddeld, in het gunstigste geval, R.M. 1 per jaar per hoofd der bevolking en R.M. 3 per huishouding.

De mogelijkheden voor een ingrijpende verlaging van de stroomtarieven worden overigens — en dit geldt niet alleen voor Duitschland — daardoor beperkt, dat de levering van electriciteit door publiekrechtelijke distributiemaatschappijen door den fiscus vaak zeer hoog wordt belast. In Duitschland b.v. geschiedt verreweg het grootste deel van de electriciteitsvoorziening van de kleinverbruikers door gemeentebedrijven. Reeds in 1929/30 leverden de electriciteitsbedrijven van de Deutsche gemeenten voor de schatkist een netto-overschot van R.M. 287,1 miljoen op. Ter vergelijking zij vermeld, dat het netto-overschot van de gemeentelijke electriciteitsbedrijven in 1913/14 nog maar R.M. 51,9 miljoen bedroeg.

De BEWAG, die het grootste gedeelte van de hoofdstad van het Rijk van electriciteit voorziet, verkreeg in 1930 uit de levering van 1.291 miljoen KWU. inkomsten ten bedrage van R.M. 155,9 miljoen, d.w.z. 12,08 pf. per geleverde KWU. In hetzelfde jaar betaalde de BEWAG aan de stad Berlijn in den vorm van pacht, speciale belastingen en dividenden in totaal R.M. 58,8 miljoen. De BEWAG zelf verkreeg zodoende slechts een opbrengst van 7,53 pf. per KWU. Inclusief de winst bedroeg de fiscale belasting in dit geval niet minder dan 60,4 pCt. Hetzelfde kan men voor andere gemeentebedrijven in Duitschland constateeren.

Zooals reeds vermeld, beperken deze belastingen zich niet alleen tot Deutsche electriciteitsbedrijven. Kort geleden werd in de Ver. Staten een speciale belasting ingevoerd, volgens welke de electriciteitsmaatschappijen 3 pCt. van haar inkomsten als belasting moeten afdragen. In Italië bedraagt de belasting per KWU. in vele distributiegebieden ongeveer 50 pCt. van den stroomprijs. Met het oog op dergelijke toestanden is het te begrijpen, dat de Sofina in haar laatste jaarverslag de volgende conclusies omtrent de gevaren van een dergelijke belasting trekt: „De autoriteiten begrijpen slechts zelden, dat voor een door haar geconcessioneerde onderneming blijvende voorspoed noodzakelijk is, om in staat te zijn door voortdurende uitbreiding van haar werkzaamheid de cliëntèle aan haar bloei te doen deelnemen. Velen beoogen, zoo onverstandig mogelijk, den electriciteitsmaatschappijen belastingen op te leggen, die den prijs van den stroom dermate zouden verhoogen, dat zijn nut daaronder lijdt; of zij richten op of verleen concessies aan ondoelmatige bedrijven, die een rationeele ontwikkeling van de vraag naar electriciteit eerder belemmeren dan bevorderen.”

Men kan er nog bijvoegen, dat vele direct aan de gemeenten behorende electriciteitsbedrijven bureaucratisch en weinig commercieel worden beheerd, zoodat vaak slechts een zeker belang bij de verkrijging van blijvende inkomsten bestaat, dat men verder maar weinig doet om de inkomsten te vergrooten door invoering van tarieven, die het verbruik aanmoedigen. Speciaal in den tegenwoordigen crisistijd schijnt velen directies van electriciteitsbedrijven het risico van een ingrijpende tariefwijziging te groot.

Toch blijkt juist nu, dat vooral de kleine afnemers een vrij stabiele markt voor electriciteit vormen en bij talrijke maatschappijen kon zelfs in 1931, toen over het algemeen het industriële stroomverbruik daalde, de afgifte van stroom aan huishoudingen en eveneens ook aan een groot deel van de electriciteitsverbruikers in het landbouwbedrijf nog toenemen. Terecht hebben derhalve de electriciteitsmaatschappijen aan deze groepen van verbruikers steeds meer aandacht geschonken. Ten deele komt zulks in een overgang naar het verbruik bevorderende tarieven tot uitdrukking.

Bij de bespreking van de mogelijkheden van een algemeene tariefsverlaging en van de meest aanbevelenswaardige soorten tarieven deed het groote bezwaar zich voor, dat de electriciteitsmaatschappijen en de vakpers in vroegere jaren de overheid te weinig omtrent de samenstelling van de kosten van de electriciteitsopwekking hebben ingelicht. Zooals bekend, verschilt electriciteit van alle overige goederen in hoofdzaak daardoor, dat de exploitatiekosten in verhouding tot de vaste kosten minimaal zijn, d.w.z. dat de kosten, waarmee het electriciteitsbedrijf rekening moet houden, voor het grootste deel geheel onafhankelijk zijn van het feit, of er electriciteit wordt opgewekt en geleverd of niet. Gemiddeld bedragen in Duitschland de vaste kosten ruim 75 pCt. van de exploitatiekosten. Hiertoe behooren in de eerste plaats die bedragen, welke voor rente en aflossing van de in de productie-, geleidings- en distributiebedrijven geïnvesteerde kapitalen, voorts tot vorming van reserves en voor afschrijvingen worden vereischt. Verder behoort hiertoe ook nog dat deel van de exploitatiekosten, dat evenmin van den omvang van de afgifte van electriciteit afhankelijk is, namelijk de uitgaven voor het opnemen van meters, de boeking van het verbruik, de betalingen van maandrekeningen, enz. Vooral bij waterkrachtwerken zijn de eigenlijke exploitatiekosten, die met den omvang van de electriciteitsproductie parallel loopen, slechts van zeer geringe beteekenis. Reeds lang wordt bij de contracten voor levering van electriciteit aan de industrie hiermede rekening gehouden. In deze leveringscontracten wordt over het algemeen een zekere gelijkblijvende leveringsprijs vastgesteld, welke zich naar de aansluitingswaarde richt, en bovendien een vrij lage prijs per verbruikte KWU.

Voor de kleine verbruikers bestaat in Duitschland helaas nog steeds in vele distributiegebieden het zuivere KWU-tarief. Dit tarief kent geen vast recht, waardoor de electriciteitsverbruikers dus niet met eenig vast tarief in de vaste kosten deelen, doch het bepaalt slechts een prijs voor de inderdaad verbruikte KWU. Bij een dergelijk tarief moet de KWU.-prijs steeds vrij hoog zijn, en een prikkel tot gebruik van elektrische apparaten in de huishouding bestaat er, zooals vanzelf spreekt, niet. Talrijke ondernemingen werken met een eenvoudig dubbel tarief, dat twee tellers vereischt: één voor het licht- en één voor het krachtverbruik. In het distributiegebied van het grootste Deutsche electriciteitsbedrijf, de Rheinisch Westfälische Elektrizitätswerke (RWE.), kost b.v. een KWU. volgens het lichtstroomtarief tusschen 33½ en 38½ pf., volgens het krachtstroomtarief daarentegen slechts tusschen 8 en 9 pf.

Met de feitelijke samenstelling van de kosten komen het meest overeen die tarieven, die de afnemers met een relatief gelijkblijvend vast recht belasten en daarentegen voor het feitelijke KWU.-verbruik slechts een betrekkelijk lagen prijs vaststellen. Tarieven van deze soort werden reeds lang geleden met succes in de Ver. Staten ingevoerd en ook in Duitschland is een reeks grootere electriciteitsbedrijven in de laatste jaren tot tarieven van deze soort overgegaan. De twee belangrijkste vormen zijn het vastrecht- en het bloktarief. Het vastrecht- en het bloktarief verschillen echter onderling zeer sterk. Zoo heeft b.v. de stad Berlijn een vastrecht-tarief, dat voor een bepaalde aansluitingswaarde een vrij laag recht berekent, terwijl de prijs per KWU. 20 pf. bedraagt. Daarentegen heeft het Märkische Elektrizitätswerk, dat de Mark Brandenburg en bovendien deelen van de provincies Silezië, Grenzmark en Pommeren evenals het grootste deel van den Vrijstaat Mecklenburg voorziet, een tarief voor zijn afnemers, volgens hetwelk het vastrecht wel hooger is dan in Berlijn, doch de prijs slechts 10 pf. per KWU. bedraagt.

De door den Pruisischen staat gecontroleerde Preussische Elektrizitäts-A.G., waarvan de dochtermaatschappijen het gebied tusschen de Nederlandsche

grens, Sleswijk-Holstijn en den Harz van stroom voorzien, heeft een bloktarief ingesteld, dat als volgt werkt: Voor elken afnemer wordt allereerst een minimumverbruik berekend, dat naar de grootte van de woningen en het jaargetijde verschilt. Voor dit minimumverbruik kost elke KWU. 46 pf.; daarentegen wordt voor elk meerder verbruik slechts 10 pf. per KWU. berekend.

Al zijn in Duitschland in tegenstelling tot de Ver. Staten tot dusverre vastrecht- en bloktarieven nog niet algemeen ingevoerd en al wordt daar nog vaak de voorkeur gegeven aan het zuivere KWU.-tarief, dan waren hiervoor ongetwijfeld sociale redenen in groote mate beslissend. Men kan erop wijzen, dat slechts in enkele landen de huishoudingen van een zoo groot percentage van de geheele bevolking geëlectriceerd zijn als in Duitschland, met uitzondering van speciale gebieden, die rijk zijn aan waterkracht, zooals b.v. Noorwegen en Zwitserland. In Duitschland zijn tegenwoordig 75 pCt. van alle woningen en ongeveer 80 pCt. van alle landbouwbedrijven bij het net van publiekrechtelijke electriciteitsmaatschappijen aangesloten. Ook in de Ver. Staten zijn ongeveer 70 pCt. van alle huishoudingen geëlectriceerd, doch terwijl daar de electricificatie in de stedelijke gebieden bijna 100 pCt. bedraagt, gaat de electricificatie op het platteland slechts langzaam vooruit. Einde 1931 waren in de Ver. Staten pas ongeveer 11 pCt. van alle farms bij openbare distributienetten aangesloten, hetgeen ongetwijfeld daaraan toe te schrijven is, dat aansluiting van dun bevolkte streken niet rendabel is voor de distributiemaatschappijen.

Indien men een radicale doorvoering van het principe, om de tarieven volgens de kostenstructuur van de electriciteitsbedrijven op te bouwen, zou willen verwezenlijken, dan zouden vele huishoudingen in Duitschland hierin ongetwijfeld aanleiding vinden om afstand te doen van het electriciteitsverbruik.

Doch ook wanneer men met deze sociale gezichtspunten en voorts met de bovengenoemde fiscale belasting rekening houdt, zoo is voor vele maatschappijen in Duitschland een radicale wijziging van de tarieven dringend noodzakelijk. Voor een dergelijke tariefwijziging bestond tegen het einde van het jaar in het kader van de algemeene actie tot prijsverlaging een gunstige gelegenheid, waarvan echter over het algemeen geen gebruik werd gemaakt. Om een dergelijke tariefwijziging met succes door te voeren, is het van belang het elken individueelen afnemer duidelijk te maken, dat een goedkoopere worden geenszins schematisch door verlaging van de prijzen, doch slechts door vergroting van het verbruik te bereiken is. Indien een nieuwe uniforme regeling der tarieven tot stand zou komen, dan mag ook het vraagstuk van de financiering van den massa-afzet van goedkope elektrische apparaten niet buiten beschouwing worden gelaten.

Welke mogelijkheden de huishoudingen als verbruikers van elektrische energie bieden, kan in het kort uit eenige vergelijkende cijfers blijken. In Duitschland bedraagt het electriciteitsverbruik per huishouding tegenwoordig gemiddeld slechts ongeveer 150—200 KWU. per jaar. In enkele gevallen, zooals b.v. in een van elektrische kachels voorziene reeks noodwoningen in Berlijn-Spandau, werd met een laag tarief (prijs 7 pf. per KWU.) een jaarlijks verbruik van rond 400 KWU. per hoofd of ongeveer 1.100 KWU. per huishouding verkregen. Voor Zwitserland kan men als gemiddeld cijfer met een verbruik per huishouding van ongeveer 400 KWU. per jaar rekenen. In de Ver. Staten bedraagt het verbruik tegenwoordig gemiddeld 600 KWU., is echter voor de verschillende deelen van het land zeer verschillend. Het bedraagt b.v. in Californië 1.700—1.800 KWU. In Canada werd in 1930 een gemiddeld verbruik van 1.100 KWU. per huishouding bereikt. Een record geeft de rond 200.000 inwoners tellende stad Winnipeg te zien, waar 40.000 huishoudingen een

gemiddeld maandelijksch verbruik van 331 KWU. hebben, d.w.z. ongeveer 4.000 KWU. per jaar. Dit recordcijfer is duidelijk, wanneer men vermeldt, dat te Winnipeg in het genoemde jaar 32.000 elektrische kachels, 3.800 elektrische koelinstallaties en 22.000 elektrische boilers werden gebruikt.

In de meeste landen komt tegenwoordig van het geheele stroomverbruik maar een vrij klein gedeelte voor rekening van de kleinverbruikers, d.w.z. de kleinbedrijven, huishoudingen en landbouwbedrijven. Indien het door algemeene invoering van het verbruik bevorderende tarieven mogelijk zou zijn, het tegenwoordige electriciteitsverbruik van de kleine afnemers te verveelvoudigen, dan zou de conjunctuuronafhankelijkheid en de weerstand, die electriciteitsbedrijven aan de crisis bieden, veel grooter zijn dan op het oogenblik.

INGEZONDEN STUKKEN. MOET NEDERLAND ZIJN ZILVERRESERVE AAN- SPREKEN?

De Heer J. van Ettngren schrijft ons:

In het zeer lezenswaardige artikel van den heer A. A. van Sandick in de „Economisch-Statistische Berichten” van 19 October jl. ontbreekt, naar het mij voorkomt, een kleine schakel. Voor Nederlandsch-Indië toch is het stopzetten van de rentebijdschrijving bij het (Indische) Muntfonds reeds mogelijk gemaakt door de wet van 8 Juli 1932 (Nederlandsch Staatsblad No. 343) tot nadere wijziging en aanvulling van artikel 4 van de Indische Muntwet 1912.¹⁾

¹⁾ De onvolledigheid, wat dit punt betreft, is wellicht toe te schrijven aan de omstandigheid, dat ook in het bekende Economist-artikel van Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart „Het nikkelvraagstuk” een verwijzing naar de in wording zijnde regeling voor de stopzetting van de bijdschrijving van de renten aan het Indische Muntfonds ontbrak.

Deze wijzigingswet is ingevolge het Koninklijk besluit van 19 Augustus jl. (Nederlandsch Staatsblad No. 443) met ingang van 1 September d.a.v. in werking getreden.

Van laatstgenoemden datum af zijn de renten van de beleggingen van het Indisch Muntfonds niet meer ten voordeele van dat fonds geboekt.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT DER OPBRENGSTEN VAN HET STAATSBEDRIJF DER P.T.T. SEPTEMBER 1932.

Omschrijving	Werkelijke opbrengst Aug. 1932	Meer of minder dan	
		Aug. 1931	Begrooting
Posterijen	f 3.155.617	— f 311.417	— f 362.283
Telegrafie	„ 411.198	— „ 80.516	— „ 51.982
Telefonie	„ 2.007.578	— „ 47.082	— „ 136.452
Postchèque- en Girodienst	„ 407.747	+ „ 42.676	+ „ 148.347
Totalen	f 5.982.140	— f 396.339	— f 402.370

RIJKSPOSTSPAARBANK.

SEPTEMBER	1930	1931	1932
Inlagen	f 13.005.272	f 17.246.245	f 16.919.389
Terugbetalingen ..	„ 10.310.063	„ 12.583.050	„ 13.971.673
Tegood inleggers ¹⁾	„ 360.571.095	„ 404.228.093	„ 493.101.179
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes ¹⁾	„ 42.504.200	„ 42.822.900	„ 40.296.050
Spaarbankboekjes:			
Nieuw uitgegeven...	11.989	14.718	12.044
Geheel afbetaald ..	6.990	7.131	8.152
In omloop ¹⁾	2.138.560	2.199.265	2.264.455

¹⁾ Op ultimo.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht: Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs.¹⁾

	Banken	Electriciteit	Handels-ondern.	Industrie	Kunst-zijde	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee
Gemiddelde 1929	158.3	337.5	168.0	432.7	243.0	268.7	402.0	233.5	125.0	398.4	487.3	443.2
„ 1930	149.4	257.7	125.6	264.9	87.4	177.2	371.1	110.7	82.6	292.9	361.3	357.2
„ 1931	118.1	211.8	93.4	167.7	64.5	144.5	209.8	51.8	49.6	181.9	241.6	251.4
Januari 1931	137.2	220.4	110.9	199.—	57.4	149.1	290.7	75.8	63.5	223.8	274.—	280.5
Februari	140.7	239.9	117.5	217.5	69.7	167.5	307.3	80.2	65.6	238.4	307.8	292.1
Maart	143.—	248.6	124.3	223.2	78.9	176.7	288.3	81.4	63.9	243.3	306.2	290.7
April	139.4	238.4	113.5	207.3	84.4	172.4	253.9	58.5	57.5	219.5	299.8	283.4
Mei	132.7	222.5	95.1	178.8	76.2	159.6	220.—	50.5	54.3	190.9	275.9	251.—
Juni	127.5	217.5	89.—	165.1	68.7	150.8	208.6	48.4	53.1	191.3	262.4	249.7
Juli	126.4	228.8	100.2	168.8	70.6	163.6	218.2	58.5	55.8	208.9	254.2	262.9
Augustus	113.2	210.9	88.2	151.2	65.—	147.6	194.7	44.4	48.—	178.4	218.4	247.—
September	95.3	190.1	73.6	126.1	60.9	118.9	147.9	31.7	37.3	134.—	168.7	220.1
October	89.1	181.3	71.7	125.3	49.2	107.8	140.7	32.6	34.7	122.1	174.7	222.2
November	93.2	184.2	75.4	135.4	48.9	120.1	133.6	32.9	34.9	125.9	196.3	237.2
December	79.—	158.4	61.5	114.2	44.2	99.5	113.1	26.3	26.7	106.5	161.3	179.7
Januari 1932	80.5	174.4	63.5	124.—	43.5	107.4	118.9	28.2	27.4	108.—	173.7	181.4
Februari	82.8	173.—	65.8	123.2	42.4	110.1	139.2	28.2	27.7	108.7	179.6	178.1
Maart	81.3	184.7	69.—	122.9	41.7	110.9	149.3	24.2	27.—	112.7	176.3	182.2
April	69.8	166.7	58.8	102.1	34.3	92.4	118.3	13.7	20.1	96.6	111.—	154.—
Mei	65.—	163.9	52.5	93.5	33.5	86.8	117.8	14.2	19.1	84.5	101.9	157.3
Juni	59.4	156.1	51.2	88.5	32.3	83.9	118.1	14.1	17.3	87.6	94.7	154.3
Juli	68.3	167.1	63.7	106.1	34.1	92.2	129.1	22.5	21.—	105.6	120.1	175.6
Augustus	79.8	183.5	71.5	126.2	33.2	104.9	153.5	35.1	26.4	118.—	138.4	200.5
September	86.—	194.5	78.1	133.4	43.6	123.7	166.4	42.4	31.1	128.8	151.3	201.6
October	83.7	189.3	77.5	127.1	39.4	120.4	147.—	34.—	28.5	118.7	135.8	187.6

Schommelingen in het aandelen-indexcijfer. 4 Januari 1932 f 1.942.518.500 = 100.

4 Januari	100.—	2 Maart	113.7	4 Mei	92.9	6 Juli	97.—	1 Sept.	120.6
13 „	106.9	9 „	118.6	11 „	93.4	13 „	97.—	7 „	127.4
20 „	107.4	16 „	113.5	18 „	92.4	20 „	98.1	14 „	120.5
27 „	105.9	23 „	105.8	25 „	90.1	27 „	102.6	21 „	120.7
3 Febr.	109.7	30 „	103.9	1 Juni	86.4	3 Augustus	107.4	28 „	121.6
10 „	105.7	6 April	98.3	8 „	83.9	10 „	110.9	5 October	120.2
17 „	110.9	13 „	95.9	15 „	88.1	17 „	113.6	12 „	116.9
24 „	111.—	20 „	95.1	22 „	90.5	24 „	115.7	19 „	115.9
		27 „	90.—	29 „	89.6			26 „	112.6

¹⁾ Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S. B. van 15 Januari 1930, blz. 64.

Nadruk verboden.

PRODUCTIE DER STEENKOLEN-, BRUINKOLEN- EN ZOUTMIJNEN.

(Gegevens verstrekt door den Hoofdingenieur der mijnen.)

I. Gezamenlijke Steenkolenmijnen.

	Sept. 1932	Jan./Sept. 1932	Jan./Sept. 1931
Prod. Steenkolen in tonnen	1069.067	9.379.260	9.592.276
Aantal normale werkdagen	251	219	228

	Sept. 1932	Jan./Sept. 1932	Jan./Sept. 1931
Prod. Steenkolen in tonnen	5 927 ^{a)}	99.265	130.297
Aantal normale werkdagen	26	227	227

II. Bruinkolenmijn „Carisborg”.

	Sept. 1932	Jan./Sept. 1932	Jan./Sept. 1931
Netto-productie in tonnen	5 927 ^{a)}	99.265	130.297
Aantal normale werkdagen	26	227	227

Aantal arbeiders.	Gezamenl. Steenkolenmijnen	Bruinkolenmijn „Carisborg”	Zoutmijnen
1 Oct. 1932	{11.040 ^{a)} ; 24.539 ^{b)} }	86	218
1 Oct. 1931	{11.285 ^{a)} ; 26.940 ^{b)} }	76	249

¹⁾ 22 Oranje-Nassaumijn II, 24 Staatsmijnen, Domaniale Mijn-Mij. en Oranje-Nassaumijn I, 23 Willem Sophia, Julia en Oranje-Nassaumijnen III en IV, 22 mijn Laura. ²⁾ 1.216 ton ruwe bruinkool, 4.711 ton bruinkoolbriketten. ³⁾ bovengronds. ⁴⁾ incl. 2.069 arbeiders der nevenbedrijven. ⁵⁾ ondergronds. ⁶⁾ incl. 1.956 arbeiders der nevenbedrijven.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.
GELDKOERSEN.
OPEN MARKT.

	1932				1931	1930	1914
	29 Oct.	24/29 Oct.	17/22 Oct.	10/15 Oct.	26/31 Oct.	27 Oct./1 Nov.	20/24 Juli
<i>Amsterdam</i>							
Partic. disc.	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	27/8-31/8	17/16-5/8	31/8-31/16
Prolong.	1	1	1	1	3	1 1/2	2 1/4-3/4
<i>Londen</i>							
Daggeld	1/4-1	1/4-1	1/2-1	1/4-1	4-5	1 1/2-2	1 3/4-2
Partic. disc.	3/4-13/16	3/4-7/8	3/4-13/16	3/4-1	57/16-7/8	2 1/16	4 1/4-3/4
<i>Berlijn</i>							
Daggeld	4 1/2-5 1/2	4 1/8-5 1/2	4 1/8-5 1/4	4-5 1/2	8-9	4-7 1/2	—
Maandgeld	4 1/2-5 1/2	4 1/2-5 1/2	4 1/2-5 1/4	4 1/2-5 1/2	8-10	—	—
Part. disc.	3 7/8	3 7/8	3 7/8	3 7/8	8	4 7/8	2 1/8-1/2
<i>Waren-</i>							
<i>wissel.</i>	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	8 1/2	5 3/8-1/2	—
<i>New York</i>							
Daggeld 1)	1-1/4	1-1/4	1-1/4	1-2 1/4	2 1/2-2 1/4	2-1/4	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	5/8	3/8	5/8	5/8-7/8	4 1/2	2	—

¹⁾ Koers van 28 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.
KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
25 Oct. 1932	2.48 1/2	8.18 1/2	59.01	9.77	34.57 1/2	100 1/2
26 „ 1932	2.48 7/10	8.23	59.02 1/2	9.76 1/2	34.56 1/2	100 1/4
27 „ 1932	2.48 1/2	8.16 1/2	59.03	9.76 1/2	34.57	100 1/4
28 „ 1932	2.48 5/8	8.17	59.07 1/2	9.76 1/2	34.57	100 1/4
29 „ 1932	2.48 11/10	8.17	59.09	9.76 1/2	34.56 1/2	100 1/4
31 „ 1932	2.48 7/8	8.17 1/2	59.06 1/2	9.76 1/2	34.57 1/2	100 1/4
Laagste d.w.)	2.48 25	8.10	58.97 1/2	9.76 1/2	34.52 1/2	99 3/4
Hoogste d.w.)	2.48 87 1/2	8.27 1/2	59.09	9.77	34.60	100 3/4
24 Oct. 1932	2.48 3/8	8.28	59.01	9.77	34.56 1/2	100 1/4
17 Oct. 1932	2.48 9/16	8.56	59.07	9.76 1/2	34.56	100 3/8
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
25 Oct. 1932	47.97 1/2	—	7.37	1.47 1/2	12.70	20.41 1/2
26 „ 1932	47.95 1/2	—	7.37	1.47 1/2	12.71 1/2	20.45
27 „ 1932	47.95	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.72	20.45
28 „ 1932	47.95	—	7.37	1.47 1/2	12.71 1/2	20.43
29 „ 1932	47.95	—	7.37	1.47 1/2	—	—
31 „ 1932	47.95	—	7.37 1/2	—	12.73 1/2	20.40
Laagste d.w.)	47.90	35.20	7.35	1.42 1/2	12.67 1/2	20.30
Hoogste d.w.)	47.99	35.25	7.40	1.52 1/2	12.75	20.60
24 Oct. 1932	47.98 1/2	—	7.37 1/2	1.47 1/2	12.70	20.35
17 Oct. 1932	48.02	—	7.37	1.47 1/2	12.72 1/2	20.38
Muntpariteit	48.12 1/2	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen- hagen *)	Oslo *)	Hel- sing- fors 1)	Buenos- Aires 1)	Mon- treat 1)
25 Oct. 1932	42.80	42.80	41.70	3.55	65	2.28 1/2
26 „ 1932	43.—	43.—	42.—	3.55	65	2.27 1/2
27 „ 1932	42.75	42.75	41.75	3.62 1/2	65	2.26
28 „ 1932	42.70	42.60	41.70	3.55	65	2.24
29 „ 1932	42.60	42.70	41.70	3.55	65	2.25
31 „ 1932	42.85	42.70	41.70	3.55	61	2.24 1/2
Laagste d.w.)	42.30	42.35	41.15	3.50	61	2.23
Hoogste d.w.)	43.20	43.20	42.20	3.70	65	2.30
24 Oct. 1932	43.15	43.20	42.10	3.64	65	2.30
17 Oct. 1932	44.05	44.40	43.—	3.70	65	2.31 1/2
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.4878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. Laatste bekende noteeringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 Nov. 1932 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank- disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	12.10 ⁸	8.17 1/2	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26	59.03	4
Parijs *)	100 Franc	9.747	9.76 1/2	2 1/2
Brussel *)	100 Belga	34.59	34.57	3 1/2
Luxemburg	100 Franc	—	6.91	—
Zürich *)	100 „	48.—	47.94	2
Praag	100 Kronen	—	7.37	4 1/2
Weenen *)	100 Schilling	35.—	35.15	6
Boedapest	100 Pengö	43.51	43.—	4 1/2
Boekarest	100 Lei	1.4880	1.47 1/2	7
Sofia	100 Leva	1.797	1.80	8 1/2
Belgrado	100 Dinar	4.379	3.50	7
Istanbul	Turksch £	10.93	1.17 1/2	—
Athene	100 Drachme	3.23	1.50	10
Milaan	100 Lira	13.09	12.74	5
Madrid	100 Peseta	48.—	20.37 1/2	6
Lissabon	Escudo	2.68 1/2	0.07 1/2	6 1/2
Kopenhagen *)	100 Kronen	66.67	42.60	3 1/2
Oslo *)	100 „	66.67	41.70	4
Stockholm *)	100 „	66.67	42.80	3 1/2
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	66.67	36.90	—
Warschau	100 Zloty	27.91	27.85	7 1/2
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	24.75	7
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	47.90	6-7
Reval (Estland)	100 Estl. Kr.	66.67	66.50	5 1/2
Helsingfors	100 Finnmrk.	6.26 1/2	3.55	6 1/2
Moskou	Tjerwonets (10 Roebel)	12.80	12.80	—
Danzig	100 Gulden	48.42	48.30	4
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	2.4878	2.48 1/2	2 1/2
Montreal	Canad. \$	2.4878	2.25	—
Mexico	Mex. Dollar	1.24	0.78 1/2	—
Buenos Aires	Peso (papier)	1.0568 ¹⁾	0.62	—
La Paz (Bolivia) 3)	Boliviano	0.9080	—	—
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	0.8075 ²⁾	0.19	—
Valparaiso	Peso (papier)	0.30	0.15	6-7
Bogota (Columbia) 3)	Peso	2.42	2.37	—
Quito (Ecuador)	Sucre	0.49 ⁸⁾	0.41 1/2	—
Lima (Peru)	Sol	0.69 ⁷⁾	0.40	—
Montevideo (Urug.)	Peso	2.5725	1.02	—
Caracas (Venezuela)	Bolivar	0.4795	0.42	—
Paramaribo	Gulden	1.—	0.99 1/2	—
San José (C. Rica)	Colon	—	—	—
Guatemala	Quetzal	2.48 1/2	2.48 1/2	—
Willemstad (Curag.)	Gulden	1.—	1.00 1/2	—
Managua (Nicar.) 3)	Cordoba	2.48 1/2	—	—
San Salvador 3)	Colon	1.2440	0.97 1/2	—
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	0.91	0.65	4
Batavia	Gulden I.G.	1.—	1.00 1/2	4 1/2
Kobe	Yen	1.24	0.55	4.38
Hongkong	Dollar	—	0.57 1/2	—
Shanghai	Taël	—	—	—
Singapore	Straits Doll.	1.4125	0.99 1/2	—
Manilla	Phil. Peso	1.24	1.19	—
Teheran 4) (Perzië)	Pahlavi	—	7.85	—
Bangkok	Baht	—	0.75	—
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	12.10 1/2	12.—	6
Alexandrië	Egypt. £	12.42	8.39	—
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney	£	12.10 1/2	6.54 1/2	—
en Brisbane	£	12.10 1/2	7.38 1/2	—
Nieuw Zeeland	£	12.10 1/2	—	—

1) Goudpeso. 2) Milreis Goud. 3) Not. te A/dam. Ov. not. part. opg. 4) Zichtkoers. 5) Munteenheid = Rial (= een Kran.)

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
25 Oct. 1932	3,30 ^{1/16}	3,93 ^{1/8}	23,77 ^{1/2}	40,25 ^{1/2}
26 " 1932	3,27 ^{3/8}	3,93 ^{3/8}	23,77 ^{1/2}	40,25 ^{1/2}
27 " 1932	3,27 ^{13/16}	3,93	23,77	40,24 ^{1/2}
28 " 1932	3,28	3,92 ^{7/8}	23,77	40,24
29 " 1932	3,28 ^{3/16}	3,92 ^{1/2}	23,77	40,21
31 " 1932	3,28 ^{11/16}	3,92 ^{1/4}	23,75	40,20 ^{1/2}
2 Nov. 1931	3,72 ^{1/2}	3,92 ^{3/8}	23,55	40,21
Muntpariteit	4,86	3,90 ^{5/8}	23,81 ^{1/2}	40 ^{3/16}

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	15 Oct. 1932	22 Oct. 1932	24/29 Oct. '32 Laagste	29 Oct. '32 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 ^{1/2}	97 ^{1/2}	97 ^{1/8}	97 ^{1/2}
Athene	Dr. p. £	580	570	560	572 ^{1/2}
Bangkok....	Sh. p. tical	1/10 ^{1/2}	1/10 ^{5/8}	1/10 ^{5/8}	1/10 ^{5/8}
Budapest ...	Pen. p. £	20	20	18	19
Buenos Aires	d. p. \$	40 ^{3/8}	41 ^{1/2}	41 ^{1/2}	43 ^{3/4}
Calcutta....	Sh. p. rup.	1/6 ^{11/64}	1/6 ^{11/64}	1/6 ^{5/32}	1/6 ^{11/64}
Constantin..	Piast. p. £	720	700	680	680
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/4 ^{1/8}	1/4 ^{1/8}	1/3 ^{7/8}	1/5
Kobe	Sh. p. yen	1/4 ^{7/10}	1/4 ^{7/10}	1/3 ^{7/8}	1/4 ^{9/8}
Lissabon ...	Escu. p. £	110	110	107 ^{1/2}	108 ^{1/2}
Mexico	\$ per £	10.85	10.75	10.25	11.—
Montevideo .	d. per £	30	30	28	30
Montreal ...	\$ per £	3.74 ^{3/4}	3.67	3.58	3.64
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	57 ^{3/32}	5 ^{1/2}	5	5 ^{1/2}
Shanghai ...	Sh. p. tael	1/9 ^{9/32}	1/9 ^{9/32}	1/9 ^{1/8}	1/10 ^{3/8}
Singapore ...	id. p. \$	2/3 ^{7/8}	2/3 ^{7/8}	2/3 ^{1/2}	2/4
Valparaiso 1)	\$ per £	—	—	—	—
Warschau ...	Zl. p. £	30 ^{3/4}	30 ^{5/16}	28 ^{3/4}	30

1) 90 dg.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

	Londen 1)	N.York 2)		Londen 3)
25 Oct. 1932...	18	26 ^{3/8}	25 Oct. 1932....	125/4 ^{1/2}
26 " 1932..	17 ^{1/2}	26 ^{5/8}	26 " 1932....	124/3
27 " 1932..	18 ^{1/8}	26 ^{1/8}	27 " 1932....	125/8
28 " 1932..	17 ^{15/16}	26 ^{3/8}	28 " 1932....	125/8
29 " 1932..	18 ^{1/8}	27	29 " 1932....	125/8
31 " 1932..	18 ^{1/8}	26 ^{7/8}	31 " 1932....	125/5
2 Nov. 1931..	18 ^{1/2}	31	2 Nov. 1931....	108/2
27 Juli 1914..	24 ^{15/16}	59	27 Juli 1914....	84/10 ^{1/2}

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS

Vorderingen.	15 Oct. 1932	23 Oct. 1932
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank.....	f 41.494.104,26	f 70.463.079,85
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	" 557.549,01	" 1.026.579,31
Voorschotten op ult. September '32 aan de gem. verstr. op v. haar d. de Rijksadm. te heffen gem. ink. bel. en op de Rijksink. bel.	" 3.735.665,06	" 3.735.665,06
Voorschotten op ult. September '32 aan de gem. verstr. op aan haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië.....	" 222.467.470,53	" 197.535.617,47
Id. aan Suriname.....	" 13.309.334,81	" 13.125.545,82
Id. aan Curaçao.....	" 7.833.448,55	" 7.577.948,29
Kasvord. weg. credietverst. afh. buitenl. Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds 1) Id. op andere Staatsbedrijven 1).....	" 108.691.177,23 " 27.398.709,36 " 15.536.692,14	" 108.483.860,30 " 24.934.548,85 " 15.320.797,17
Verstr. t. laste der Rijksbegr. kasgeleeningen aan gemeenten (saldo)....	" 51.138.846,90	" 50.619.846,90
Verplichtingen.		
Voorschot door de Ned. Bank ing. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schuld a/d Bank v. Ned. Gemeenten..	—	—
Schatkistbiljetten in omloop.....	f 315.882.000,—	f 315.882.000,—
Schatkistpromessen in omloop.....	" 171.240.000,—	" 171.240.000,—
Zuiverbons in omloop.....	" 1.699.290,—	" 1.689.989,50
Schuld op ultimo September '32 aan de gemeenten enz.....	" 3.163.158,82	" 3.163.158,82
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds 1) Id. aan het Staatsbedrijf d. P., T. en T. 1) Id. aan andere Staatsbedrijven 1).....	" 11.902.544,31 " 76.167.323,10 " 267.856,22	" 11.935.713,13 " 72.375.165,14 " 335.296,21
Id. aan diverse instellingen 1).....	" 2.774.720,11	" 2.677.947,16

1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	15 Oct. 1932	23 Oct. 1932
Vorderingen:		
Betaalmiddelen in 's Lands kas.....	f 61.095.000,—	—
waaronder Muntbiljetten.....	" 87.000,—	—
Saldo Javase Bank.....	—	f 5.189.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 231.798.000,—	" 209.382.000,—
Schatkistpromessen	" 9.425.000,—	" 3.325.000,—
Schatkistbiljetten	" 4.225.000,—	" 7.265.000,—
Muntbiljetten in omloop.....	" 2.043.000,—	" 2.037.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 493.000,— " 1.139.000,—	" 493.000,— " 335.000,—
Voorschot van de Javase Bank.....	" 4.174.000,—	—

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 31 October 1932.

Activa.			
Binnenl. Wis- (Hfdbk. f	33.179.722,42		
sels, Prom., (Bijbnk. "	218.157,04		
enz. in disc. (Ag. sch. "	6.346.426,23	f	39.744.305,69
Papier o. h. Buitenl. in disconto	"		
Idem eigen portef.	f 71.335.835,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. "	—		71.335.835,—
Belegingen.			
incl. vrach. (Hfdbk. f	24.950.263,55		
in rek.-crt. (Bijbnk. "	6.250.399,09		
op onderp. (Ag. sch. "	50.912.932,58		
	f 82.113.595,22		
Op Effecten	f 80.984.536,05		
Op Goederen en Spec. "	1.129.059,17		82.113.595,22
Voorschotten a. h. Rijk	"		
Munt en Muntmateriaal			
Munt, Goud	f 100.695.945,—		
Muntmat., Goud .. .	934.181.360,67		
	f 1.034.877.305,67		
Munt, Zilver, enz.	18.986.013,72		
Muntmat., Zilver.	—		
	" 1.053.863.319,391		
Beleging ^{1/5} kapitaal, reserves en pensioenfonds	" 20.164.317,52		
Gebouwen en Meub. der Bank.....	" 5.000.000,—		
Diverse rekeningen	" 14.743.597,37		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	" 19.331.195,17		
	f 1.306.296.165,36		
Passiva.			
Kapitaal.....	20.000.000,—		
Reservefonds	" 3.000.000,—		
Bijzondere reserve	" 5.000.000,—		
Pensioenfonds	" 8.179.743,19		
Bankbiljetten in omloop.....	" 1.002.602.855,—		
Bankassignatiën in omloop	" 904.396,74		
Rek.-Cour. f Het Rijk f	55.937.275,65		
saldo's: (Anderen " 208.032.959,42	" 263.970.235,07		
Diverse rekeningen	" 2.638.935,36		
	f 1.306.296.165,36		
Beschikbaar metaalsaldo	f 546.353.269,90		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. . .	" 1.365.883.175,—		
1) Waarvan in het buitenland f 5.520.302,58.			

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo 1)	Dekkingen perc.
	Munt	Muntmat.				
31 Oct. '32	100696	934.181	1002.603	264.875	546.353	83
24 " '32	100695	934.181	965.223	295.951	549.260	83
17 " '32	100695	934.202	976.867	284.093	548.676	83
10 " '32	100695	934.142	990.835	270.145	547.812	83
3 " '32	100693	934.014	1014.286	254.778	543.947	83
26 Sept. '32	100688	934.014	973.639	294.561	544.888	83
2 Nov. '31	94.692	761.393	1092.509	182.896	374.395	69
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Belegingen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 2)
31 Oct. 1932	39.744	—	82.114	71.336	14.744
24 " 1932	40.318	—	75.503	71.336	14.478
17 " 1932	41.871	—	74.982	71.336	14.285
10 " 1932	41.360	—	80.942	71.336	17.581
3 " 1932	40.497	—	78.673	71.336	14.466
26 Sept. 1932	41.215	—	78.859	71.336	14.445
2 Nov. 1931	136.141	—	125.918	88.464	56.258
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Sedert den bankstaat van 4 Jan. 1929 op de basis van ^{2/5} metaaldekking. 2) Onder de activa.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
24 Sept. 1932..	892	1.035	673	832	2.328
17 " 1932..	892	1.081	509	837	2.338
10 " 1932..	891	1.166	488	848	2.390
3 " 1932..	886	1.284	453	848	2.341
26 Sept. 1931..	875	1.281	516	850	579
5 Juli 1914...	645	1.100	560	735	396

1) Sluip. der activa.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Ander opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
29 Oct. 1932	151.000		213.720	33.400	52.152
22 " 1932	150.250		214.790	31.830	51.602
15 " 1932	149.750		219.260	29.810	50.122
1 Oct. 1932	103.622	45.510	217.430	29.992	50.163
24 Sept. 1932	103.632	45.167	216.228	32.661	49.245
17 " 1932	103.633	44.967	218.932	31.295	48.509
10 " 1932	103.630	45.783	222.264	31.765	47.802
31 Oct. 1931	132.114	42.557	238.535	27.549	68.237
1 Nov. 1930	138.792	33.588	258.516	43.365	51.627
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
29 Oct. 1932	18.750	59.060		31.630	61
22 " 1932	19.030	59.670		30.990	61
15 " 1932	19.310	64.980		28.350	60
1 Oct. 1932	17.878	9.292	40.428	31.083	60
24 Sept. 1932	17.750	9.413	39.440	30.154	60
17 " 1932	17.730	9.540	39.821	29.584	62
10 " 1932	17.472	9.626	41.320	28.809	59
31 Oct. 1931	3.060	8.979	41.870	32.039	66
1 Nov. 1930	31.287	9.149	44.822	42.083	57
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
26 Oct. 1932	140.441	358.431	55.992	11.597	18.434
19 " 1932	140.416	359.218	55.204	11.606	20.048
12 " 1932	140.396	361.414	53.008	11.644	17.725
5 " 1932	140.401	362.521	51.900	11.676	17.387
28 Sept. 1932	140.397	359.784	54.637	12.069	18.072
21 " 1932	140.376	359.266	55.156	12.008	18.527
28 Oct. 1931	136.937	356.031	54.646	10.548	34.063
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
26 Oct. '32	66.998	25.426	77.336	33.588	57.010	41 ¹³ / ₁₀
19 " '32	66.238	30.751	71.934	33.741	56.198	41 ⁸ / ₁₀
12 " '32	68.108	15.032	83.534	35.236	53.982	40 ¹⁰ / ₁₀
5 " '32	67.708	11.689	85.690	34.633	52.880	40
28 Sept. '32	69.918	23.418	80.626	33.397	55.613	40 ¹³ / ₃₂
21 " '32	70.998	23.915	82.586	32.904	56.110	40 ⁷ / ₃₂
28 Oct. '31	50.536	17.254	63.478	52.645	55.906	41 ²⁰ / ₃₂
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitent.	Wissels	Waarv. op het buitent.	Beleeningen	Renteloos voorschot v.d. Staat
21 Oct. '32	82.677	1.260	2.910	5.095	2.077	2.761	3.200
14 " '32	82.651	1.250	2.910	5.017	2.082	2.754	3.200
7 " '32	82.644	1.245	2.900	4.891	2.083	2.780	3.200
30 Sept. '32	82.681	1.245	2.895	4.686	2.082	2.783	3.200
23 Oct. '31	63.384	928	15.631	20.670	12.704	2.735	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
21 Oct. '32	6.621	2.183	80.549	632	2.261	23.482
14 " '32	6.621	2.109	81.101	324	2.643	22.654
7 " '32	6.621	2.224	81.778	406	2.489	21.999
30 Sept. '32	6.621	2.992	82.459	265	2.745	21.876
23 Oct. '31	5.065	2.117	81.769	1.875	6.950	23.073
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten in miljoenen Reichsmark.

Data	Goud	Daarvan als buit. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Ander wissels en cheques	Beleeningen
23 Oct. 1932	796,8	63,4	137,2	2.616,9	85,0
15 " 1932	796,8	63,4	135,2	2.747,2	92,1
7 " 1932	796,4	63,4	134,8	2.909,6	101,5
30 Sept. 1932	796,3	63,4	132,9	2.991,4	242,0
23 " 1932	781,6	63,4	146,2	2.678,7	102,5
23 Oct. 1931	1.144,6	100,5	142,9	3.666,9	133,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Oct. 1932	362,2	807,9	3.414,0	376,9	750,0
15 " 1932	362,2	812,7	3.519,0	366,9	744,1
7 " 1932	362,2	820,1	3.618,3	412,2	741,8
30 Sept. 1932	362,4	790,2	3.754,6	450,6	730,5
23 " 1932	362,4	794,8	3.504,6	358,0	725,7
23 Oct. 1931	102,9	839,0	4.372,7	484,6	817,2
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 23, 15, 7 Oct., 30, 23 Sept. '32 en 23 Oct. '31 resp. 33; 26; 27; 15; 31; 17 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Voornaamste posten in miljoenen Belgas.

Data 1932	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheidsfondsen	Circulatie		Rekg. Crt.
								Schatkist	Partic.	
27 Oct.	2611	64	683	50	367	40	3.637	16	152	
20 "	2610	63	692	54	367	40	3.634	6	177	
13 "	2609	63	719	55	367	40	3.665	6	173	
6 "	2595	63	693	61	367	40	3.681	2	127	
29 Sept.	2582	64	655	59	367	40	3.631	9	119	
29 Oct. ¹⁾	2567	34	957	55	290	40	3.602	25	287	

¹⁾ 1931.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Goudvoorraad		Wettig betaalmiddel Zilver etc.	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
12 Oct. '32	2.932,0	2.245,7	192,1	327,7	33,3
5 " '32	2.912,5	2.229,4	196,9	333,4	33,3
28 Sept. '32	2.878,6	2.215,1	205,9	339,6	33,6
21 " '32	2.864,7	2.199,3	202,1	359,0	33,7
14 " '32	2.832,6	2.187,2	202,2	401,9	33,7
7 " '32	2.794,6	2.145,6	196,4	420,4	33,6
14 Oct. '31	2.764,1	1.606,0	163,3	698,3	769,1

Data	Belegd in U.S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ¹⁾	Algem. Dek-kings-perc. ²⁾
12 Oct. '32	1.850,9	2.737,8	2.357,1	153,0	57,5	61,3
5 " '32	1.851,3	2.744,9	2.345,0	153,0	57,2	61,1
28 Sept. '32	1.853,7	2.721,0	2.353,1	153,0	56,7	60,8
21 " '32	1.851,5	2.759,1	2.315,1	153,0	56,4	60,4
14 " '32	1.850,9	2.789,1	2.298,6	153,1	55,6	59,6
7 " '32	1.850,9	2.831,7	2.220,2	153,1	55,3	59,2
14 Oct. '31	727,0	2.383,4	2.507,3	164,7	56,5	59,9

¹⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ²⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Aantal banken	Dis-conto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
5 Oct. '32	107	10.637	8.245	1.828	17.445	5.644
28 Sept. '32	101	10.706	8.201	1.831	17.477	5.640
21 " '32	113	10.729	8.201	1.767	17.330	5.627
14 " '32	148	10.766	7.790	1.810	16.989	5.610
7 " '32	153	10.812	7.752	1.703	16.780	5.622
7 Oct. '31	274	13.858	7.831	1.727	19.672	6.624

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 1 November 1932.

Dringend aanbod van tarwe aan de Noord-Amerikaansche markten en onvoldoende vraag, om het groote aanbod op te nemen, blijven de prijzen aan de termijnmarkten te Chicago en Winnipeg drukken. Tarwe in de Ver. Staten wordt weliswaar niet zoo dringend aangeboden als in Canada, doch men voelt het ontbreken van vraag voor export, zonder welke het overschot van de winter- en zomertarwe niet zal kunnen worden opgeruimd. Een flauwe stemming te Chicago deed in het begin der afgelopen week de prijzen dalen. Daarop is wel weder eene tijdelijke verbetering gevolgd, doch deze is niet van langen duur geweest. De prijzen te Chicago zijn nu lager dan te Winnipeg, doch tengevolge van den lagen stand van den wisselkoers in Canada, kan toch tarwe uit de Ver. Staten niet tegen die uit Canada concurreren. Ook volgen de prijzen aan de termijnmarkt te Winnipeg telkens die van Chicago en in de afgelopen week waren te Winnipeg de prijsverlagingen ongeveer even groot als in Chicago. Bovendien was Winnipeg flauw op het bericht der Canadeesche regering, dat zij dit jaar niet in staat zal zijn een gratificatie te betalen van 5 dollarcenten per bushel voor ter markt gebrachte tarwe. Het slot te Chicago was $3\frac{1}{2}$ à $3\frac{3}{4}$ dollarcenten per 60 lbs. lager dan een week geleden, te Winnipeg $2\frac{1}{4}$ dollarcenten lager.

De particuliere berichten over de Canadeesche tarwe-opbrengst schatten deze lager dan het laatste regeringsrapport. Voor de prairieprovincies op 410 tot 419 miljoen bushels tegen de officiële schatting van 446 miljoen bushels. In het Noord-Westen moet door regen een gedeelte van den oogst vochtig zijn geworden, doch het is niet zeker dat de kwantitatieve opbrengst daaronder geleden heeft. Tot de flauwe stemming aan de Noord-Amerikaansche termijnmarkten werkten de gunstige berichten mede over de te velde staande oogsten op het Zuidelijk halfrond. Overvloedige regen in Australië doet zeer goede uitkomsten verwachten en men meent zelfs, dat deze reeds zoo goed als verzekerd zijn. Over enkele weken kan met het binnenhalen van den oogst begonnen worden. Van den ouden oogst is het aanbod in Australische tarwe beperkt tot weinig veranderende prijzen. Van nieuwe tarwe worden geregeld aanbiedingen gedaan en verschillende zaken zijn reeds tot stand gekomen, zoowel naar het continent als naar het Verre Oosten. In Argentinië is ook volop regen gevallen. Er bestaat gevaar voor schade door sprinkhanen in het Noorden, doch tengevolge van de gevallen regen wordt op het oogenblik dat gevaar niet ernstig genomen. Men verwacht een ongeveer 3 miljoen quarters grootere opbrengst dan in het vorige jaar. Tarwe van den nieuwen Argentijnschen oogst wordt geregeld aanbevolen. In Engeland wordt deze niet gekocht wegens het voorgestelde invoerrecht van 2 shillings op tarwe, welke niet van Britschen oorsprong is. Oude tarwe wordt uit Argentinië slechts matig aangeboden. De termijnmarkten daalden er als gevolg van de flauwe stemming op de wereldtarwemarkt. Het slot te Buenos Aires was 27 centavos per 100 KG. lager, te Rosario 35 centavos lager. Ook de termijnen, welke op den nieuwen oogst gebaseerd zijn, daalden, de Februari-termijn te Buenos Aires 28 centavos, te Rosario 32 centavos per 100 KG. De verschepingen uit Rusland blijven klein en de afleveringen door de boeren aanmerkelijk kleiner dan volgens het opgemaakte plan verwacht had mogen worden. De uitzaai van wintergraan is in Rusland ten achter bij verleden jaar. Hoewel door gevallen regen de omstandigheden, waaronder de uitzaai geschiedt, zijn verbeterd, is over het algemeen meer regen noodig. In de Ver. Staten werd in het winter-

tarwegebied geklaagd over droogte, waardoor de uitzaai werd tegengehouden. Sedert is eenige verbetering ingetreden, doch men meent rekening te moeten houden met een kleinere bebouwde oppervlakte.

De stemming voor rogge was evenals voor tarwe flauw. De koersen aan de Noord-Amerikaansche termijnmarkten daalden en in verhouding tot die verlagingen werden ook door afladers de prijzen verlaagd. Op het lagere niveau ontstond weder eenige belangstelling voor Canadeesche rogge en verschillende zaken kwamen tot stand. Te Chicago sloot rogge $2\frac{1}{2}$ dollarcenten per 56 lbs lager, te Winnipeg $3\frac{1}{4}$ dollarcenten lager. De binnenlandsche vraag bepaalde zich in hoofdzaak tot disponibile partijen, Russische en Duitsch-Poolsche rogge, waarvoor de prijzen bij matige omzetten weinig verandering ondergingen.

Het aanbod van disponibile en aangekomen Plata-mais verminderde in den loop dezer week, terwijl van andere disponibile maïsoorten het aanbod beperkt was. Met uitzondering van enkele dagen, waarop de prijzen iets stegen, was de stemming flauw door ruim aanbod op latere aflading en ging iederé prijsverbetering spoedig verloren. Alleen bleef in zooverre eenige verbetering in de maïsmarkt, dat voor aangekomen en spoedig verwachte partijen een kleine premie werd betaald boven latere posities. Plata-mais ter verscheping in de laatste maanden van dit jaar ondervond sterk de concurrentie van Donau-mais en Noord-Amerikaansche maïs. Beide soorten worden dringend aangeboden. Op sommige dagen trad eenige verbetering in en werden iets hogere prijzen betaald, doch later ging de verhooging weder verloren. Koopers hebben weinig vertrouwen en groote zaken op aflading komen slechts zelden tot stand. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires was het slot voor maïs 4 centavos per 100 KG. lager, te Rosario 2 centavos lager. De termijnmarkt te Chicago sloot $\frac{1}{4}$ dollarcenten per 56 lbs. hooger. De berichten over maïs uit verschillende Donaulanden blijven gunstig luiden en binnenkort worden grootere verschepingen verwacht. Uit de Ver. Staten komen ook over het algemeen gunstige berichten.

Het aanbod van Russische en Donau-gerst is door verminderde aankomsten kleiner geworden en de stemming kon dientengevolge verbeteren. De prijzen stegen eenige gulden per last, zoowel voor spoedige als voor latere posities. In de tweede helft der week is weder een gedeelte der prijsverhoging verloren gegaan toen uit aangekomen booten het aanbod toenam en de consumptie het aangeboden slechts traag opnam. De eerste hand is zoowel wat Donau- als Russische gerst betreft, tot de geldende prijzen niet aan de markt. Canadeesche gerst wordt te hoog in prijs gehouden om zaken mogelijk te maken. Argentinië is aan de markt gekomen met gerst per Januari en Februari verscheping.

In haver waren de omzetten niet groot. Tot verlaagde prijzen werden zaken van matigen omvang gedaan in Plata-haver van den nieuwen oogst ter verlading in Januari en Februari en van Noord-Amerikaansche Clipped haver. Ook Tsjechische haver vindt geregeld koopers in kleinere hoeveelheden. Chicago sloot voor haver $\frac{1}{2}$ dollarcenten lager, Winnipeg $\frac{1}{4}$ dollarcenten lager. De termijnmarkt te Buenos Aires was 15 centavos lager.

SUIKER.

Een lusteloze stemming had in de afgelopen week op de suikermarkten de overhand.

In Amerika zijn de prijzen, welke voor ruwe suiker betaald werden, gedaald tot 1.08 d.e. c. & fr. Er werden slechts weinig verkoopen gemeld.

De New-Yorksche termijnmarkt was nogal onder den indruk, dat de President van Cuba het besluit om den a.s. oogst tot 2.000.000 tons te limiteeren nog niet gerati-

AANVOEREN in tons van 100 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	23/29 October 1932	Sedert 1 Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	23/29 October 1932	Sedert 1 Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	1932	1931
Tarwe	33.474	1.211.019	1.333.575	—	7.800	29.961	1.218.819	1.363.536
Rogge	3.141	416.157	333.438	205	2.403	1.157	418.560	334.595
Boekweit	139	20.397	22.743	—	244	338	20.641	23.081
Mais	22.881	1.113.318	1.087.698	—	277.234	223.573	1.390.552	1.311.271
Gerst	16.009	419.692	531.769	250	25.631	44.927	445.323	576.696
Haver	3.495	161.426	222.549	100	3.341	2.826	164.767	225.375
Lijnzaad	8.390	245.982	166.450	11.095	329.896	377.066	575.878	543.516
Lijnkoek	700	77.868	99.110	—	50	204	77.918	99.314
Tarwemeel	125	20.818	71.969	75	10.957	21.933	31.775	93.902
Andere meelsoorten	651	37.489	35.414	25	10.921	10.845	48.410	46.259

ficeerd heeft. De markt opende flauw en bleef gedurende de geheele week gedeprimeerd. De slotnoteringen luidden als volgt: Dec. 0.98, Jan. 0.96, Mrt. 0.92 en Mei 0.97, terwijl de laatste notering voor Spot Centr. 3.04 was.

De ontvangsten in de Atlantische havens der Ver. Staten bedroegen deze week 30.000 tons, de versmeltingen 46.000 tons tegen 57.100 tons verleden jaar en de voorraden 169.000 tons tegen 172.100 tons.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

Table with 4 columns: Productie, Ontvangsten, Totaal sedert 1/1, and Voorraad in afscheephavens. Rows for 1932, 1931, and 1930 in tons.

In Engeland betrachttten raffinadeurs de grootste terughoudendheid en er kwamen derhalve slechts kleine verkoopen tot stand. De Londensche termijnmarkt was loom gestemd met langzaam afbrokkelende noteringen, waardoor het slot het volgende beeld te zien gaf: Dec. Sh. 5/8 1/2, Mrt. Sh. 6/2 1/2, Mei Sh. 6/2 1/2 en Aug. Sh. 6/5 1/2, Rietsuiker basis 96 pCt. cif.

Op Java vercocht de V.I.S.P. ca. 39.000 tons Superieur en 6000 tons Bruine Suiker. Teneinde aan de concurrentie van Engelsche geraffineerde suiker het hoofd te kunnen bieden, heeft men den prijs voor Superieur, bestemd voor de Westkust van Britsch-Indië, verlaagd tot f 5.50 en voor Superieur met bestemming Colombia en de kust van Malabar tot f 5.75.

De afschepingen van Java gedurende September bedroegen 129.800 tons tegen 109.000 tons verleden jaar.

Hier te lande heerschte eveneens een zwakke stemming. De noteringen op de Amsterdamsche termijnmarkt luidden aan het slot als volgt: Dec. f 57 1/8, Mrt. f 6 1/8, Mei f 6 1/8 en Aug. f 6 1/8. De omzet bedroeg 2950 tons.

KOFFIE.

Over de afgelopen week valt niets nieuws te berichten. De kost- en vrachtaanbiedingen van Brazilië zijn, wat Santos betreft, bij de meeste afladers iets teruggelopen, doch voor Rio bleven zij onveranderd. De neiging, die Santos toonde om koopers een kleinigheid tegemoet te komen, had in Europa nog weinig effect en de lust tot het afsluiten van nieuwe importzaken was daar dan ook nog vrij gering. In de week van 22 tot 29 October werden uit Santos naar Amerika verscheept 130.000 balen tegen 146.000 balen in de voorafgaande week, terwijl naar Europa tot afscheep kwamen 135.000 balen tegen 110.000 balen. Alles tezamen werden dus in de afgelopen week verscheept 265.000 balen tegen 256.000 balen. De wekelijkse verkoopen naar Amerika bedroegen ditmaal 138.000 balen tegen 120.000 balen, doch die naar Europa bereikten slechts het cijfer van 92.000 balen tegen 153.000 balen, zoodat de gezamenlijke verkoopen ditmaal bedroegen 220.000 balen tegen 273.000 balen.

Ook de afzet in de tweede hand bleef hier nog zeer onbevredigend. Merkwaardig is het zeker, dat de handel bij de kleine hoeveelheid, welke van Santos koffie overal in voorraad is, deze soort tot nu toe nog niet op uitgebreider schaal in het productieland gekocht heeft. Dit wijst er op, dat de verwachting vrij algemeen is, dat Brazilië in zijn prijzen spoedig wat meer zal moeten toegeven. Of die verwachting zal worden verwezenlijkt, valt niet te voorspellen, want al schijnt ook de tegenstelling tusschen de Federale Regeering en het Gouvernement van Sao Paulo, den voor enkele weken gesloten vrede ten spijt, nog niet geheel opgelost en al is het daarom dan ook niet uitgesloten, dat te eener tijd weder nieuwe complicaties te voorschijn zullen treden, ten opzichte van de te voeren koffiepootiek zijn de Brazilianen het ten slotte toch weder eens geworden. Zij hopen door voortzetting van de vernietiging de prijzen op te houden en de Koffie-Raad is zelfs van meening, dat hij in staat zal zijn, deze zoo noodig zelfs nog wat op te zetten. De tijd zal leeren wie in deze aan den winnenden kant komt, de handel in de consumptielanden, die lagere prijzen voorziet, of de Koffie-Raad, die zich sterk acht en meent, dat hij nog altijd tot op zekere hoogte door beper-

STATISTISCH OVERZICHT

Large table with columns: GRANEN EN ZADEN (TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD), ZUIVEL EN EIEN (BOTER, KAAS, EIEN), MINERALEN (STEENKOLEN, PETROLEUM). Rows for years 1925-1931 and months Jan, Febr, Maart, April, Mei, Juni, Juli, Aug, Sept, Oct, Nov, Dec.

1) Men zie voor de toel. op dezen staat de nos. van 8 en 15 Aug. 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2, van Jan. 1931 tot vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 K.G. Zuid-Russische. 4) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932

- STEENKOLEN.

De kolenmarkten blijven vrijwel in één doen. Behalve de gewone najaarsvraag is van opleving nergens iets te bespeuren. In ons land is er nog steeds groot rumoer over mogelijke contingentteering, die in feite door protectie van de Nederlandsche mijnen van overheidswege er reeds is. Hoe een nuchter beschouwer van den toestand een oogenblik er aan kan denken om buitenlandsche kolen, waar onder dan dus ook Engelsche, te weren, lijkt een raadsel, wanneer men even de moeite neemt de cijfers te bekijken.

Over de eerste 9 maanden van 1932 kochten wij van Engeland voor ruim 87 miljoen gulden aan goederen en verkochten wij aan Engeland voor ruim 124 miljoen gulden aan goederen. Onze invoer van Engeland is dus voor 141 pCt. gedekt. Kan een ernstig econoom het in het aangezicht van deze cijfers verantwoord den invoer van zoo'n land te gaan kortwieken?

De prijzen zijn:

Northumberland Ongezeefde	f 7.25
Durham Ongezeefde	„ 7.75
Cardiff 2/3 large 1/3 smalls	„ 9.75
Schotsche Gezeefde (Prime Lothians)	„ 7.—
Yorkshire gewasschen Singles	„ 7.75
Westfaalsche Vetförder	„ 8.25
„ Vlamstukken 1	„ 9.—
„ Smeenootjes	„ 8.75
„ Gasvlamförder	„ 8.25
„ Gietcookes	„ 11.—
Hollandsche Eierbriketten	„ 12.50

alles per ton van 1.000 KG. franco station Rotterdam/Amsterdam. Ongezeefde bunkercoalen f.o.b. Rotterdam/Amsterdam f 7.40. Markt traag. 1 November 1932.

UZER.

Op de exportmarkt voor ruwijzer gaat nog steeds zeer weinig om. Lux 3 noteert min of meer nominaal 34/6 fob. Antwerpen (goud).

Op de Fransche en Belgische is wat meer vraag te bespeuren. Behalve van een verlate seizoendeckking is hier

ongetwijfeld sprake van een vrees bij de verbruikers voor de tot standkoming van een binnenlandsch verkoopkan-toor en de eventueel daaruit voortvloeiende prijsverhooging. De laagste grens voor PL. No. 3 is thans ongeveer 200 Fr. Frs. basis Longwy. In het Clevelanddistrict is geen enkele opleving te zien. De productie wordt beperkt door het dooven van twee hoogovens. De noteering voor verbruikers aan de Tees is 58/6 fot. h.o. en voor Schotland 55/6 fot. Falkirk.

De staalmarkt biedt een heel wat levendiger aanzien. De vraag is de laatste weken flink uitgebreid. Eenige groote producenten schijnen met betrekking tot den prijs samen te werken. Stafijzer steeg in de afgelopen veertien dagen op de exportmarkt met niet minder dan 9 sh. nl. van 48/6 tot 57/6 fob. Antwerpen (papier).

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,— Gebonden f 4,75.

Voor leden der Vereeniging en geabonneerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van

f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hoochweg 122, onder gelijktijdige remise per postwissel of op postchèque en girorekening No. 8408, Rotterdam.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	DIVERSEN		KOLONIALE PRODUCTEN						INDEXCIJFERS							
	VURENHOUT basis 7 ^m f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .		RUBBER 1) Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 K.G.		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 K.G.		THEE Af. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 K.G.		COPRA Ned.-Ind. f.m.s. per 100 K.G. Amsterdam		Bruto-gewicht v.d. buit. handel Nederland 1925 = 100			
	f	%	Sh.	%	f.	%	cts.	%	cts.	%	f	%	In-voer	Uit-voer	Centr. Bureau v.d. Stat. herleid van 1913 = 100 tot 1925 = 100	The Economist herleid van 1927 = 100 tot 1925 = 100
1925	159,75	100	2/11,625	100,0	18,75	100,0	61,375	100,0	84,5	100,0	35,87 ⁵	100,0	100	100	100,0	100,0
1926	153,50	96,1	2/-	67,4	17,50	93,3	55,375	90,2	94,25	111,5	34,—	94,8	112	128	93,2	92,9
1927	160,50	100,5	1/6,375	51,6	19,12 ⁵	102,0	46,875	76,4	82,75	97,9	32,62 ⁵	90,9	113	116	95,4	89,5
1928	151,50	94,8	-10,75	30,2	15,85	84,5	49,625	80,9	75,25	89,1	31,87 ⁵	88,9	118	128	96,4	87,6
1929	146,00	91,4	-10,25	28,8	13,—	69,3	50,75	82,7	69,25	82,0	27,37 ⁵	76,3	122	132	91,6	82,6
1930	141,50	88,6	-5,875	16,5	9,60	51,2	32	52,1	60,75	71,8	22,62 ⁵	63,1	124	135	75,5	69,4
1931	110,75	69,3	-3	8,4	8,—	42,7	25	40,7	42,50	50,3	15,37 ⁵	42,9	117	136	62,6	57,9
Jan. 1930	147,50	93,9	-7,375	20,7	11,67 ⁵	62,3	35	57,0	60,50	71,6	26,87 ⁵	74,9	128	136	84,5	76,9
Febr. "	147,50	92,3	-8	22,5	11,40	60,8	35	57,0	58,25	68,9	26,37 ⁵	73,5	112	126	81,3	75,2
Maart "	147,50	92,3	-7,625	21,4	10,70	57,1	35	57,0	62,25	73,7	25,25	70,4	125	131	78,7	74,2
April "	147,50	92,3	-7,375	20,7	10,55	56,3	35	57,0	59,50	70,4	26,12 ⁵	72,8	115	127	78,7	72,8
Mei "	145,00	90,8	-6,875	19,3	9,80	52,3	34,75	56,6	58	68,6	25,50	71,1	132	132	76,1	72,0
Juni "	145,00	90,8	-6,125	17,2	9,77 ⁵	52,1	33	53,8	58	68,6	22,87 ⁵	63,8	131	133	76,1	70,4
Juli "	142,50	89,2	-5,625	15,8	9,27 ⁵	49,5	31,50	51,3	55,50	65,7	21,75	60,6	138	141	74,2	69,3
Aug. "	142,50	89,2	-4,875	13,8	8,50	45,3	29,50	48,1	55,25	65,4	20,—	55,7	129	145	73,5	67,9
Sept. "	140,00	87,6	-4,125	11,6	7,97 ⁵	42,5	28,25	46,0	59,50	70,4	19,25	53,7	122	126	72,3	65,4
Oct. "	132,50	82,9	-4	11,2	8,62 ⁵	46,0	29	47,3	66,50	78,7	18,75	52,3	128	152	71,6	64,6
Nov. "	130,00	81,4	-4,375	12,3	8,75	46,7	29	47,3	68,25	80,8	19,37 ⁵	54,0	121	139	71,0	63,3
Dec. "	130,00	81,4	-4,375	12,3	8,20	43,7	29	47,3	66,75	79,0	19,—	53,0	105	129	69,0	61,3
Jan. 1931	125,00	78,2	-4,25	11,9	8,20	43,7	28	45,6	66,25	78,4	18,25	50,9	121	132	67,7	59,2
Febr. "	125,00	78,2	-3,875	10,9	8,20	43,7	26,25	42,8	53	62,7	18,12 ⁵	50,7	96	121	67,1	59,4
Maart "	125,00	78,2	-3,75	10,5	8,30	44,3	25,50	41,5	45	53,3	18,62 ⁵	51,9	107	140	66,5	59,1
April "	125,00	78,2	-3,125	8,8	8,57 ⁵	45,7	24,75	40,3	43	50,9	17,50	48,8	110	138	65,8	58,4
Mei "	125,00	78,2	-3,125	8,8	8,50	45,3	25	40,7	40,25	47,6	15,37 ⁵	42,9	114	141	65,8	56,8
Juni "	110,00	68,9	-3,125	8,8	8,57 ⁵	45,7	25,75	42,0	39,50	46,7	14,12 ⁵	39,4	127	133	64,5	56,8
Juli "	110,00	68,9	-3	8,4	8,77 ⁵	48,6	27	44,0	38,25	45,3	15,—	41,8	138	153	62,6	55,8
Aug. "	100,00	62,6	-2,5	7,0	7,90	42,1	25,50	41,5	38,50	45,6	14,12 ⁵	39,4	122	142	60,6	55,6
Sept. "	100,00	62,6	-2,375	6,7	7,52 ⁵	40,1	23,75	38,7	37,50	44,4	13,37 ⁵	37,3	125	146	58,7	58,1
Oct. "	100,00	62,6	-2,375	6,7	7,55	40,3	23	37,5	37,75	44,7	13,25	36,9	119	146	58,7	58,5
Nov. "	100,00	62,6	-2,25	6,3	7,15	38,1	23	37,5	37	43,8	13,75	38,3	113	132	58,7	58,8
Dec. "	82,50	51,6	-2,25	6,3	6,75	36,0	23	37,5	35	41,4	12,75	35,5	115	114	54,8	58,8
Jan. 1932	82,50	51,6	-2,125	6,0	7,35	39,2	23	37,5	32	37,9	13,12 ⁵	36,6	103	107	54,2	58,4
Febr. "	82,50	51,6	-2	5,6	7,05	37,6	23	37,5	30	35,5	14,50	40,4	86	111	53,5	59,8
Maart "	70,00	43,8	-1,625	4,6	6,25	33,3	23	37,5	31	36,7	14,75	41,1	87	116	52,9	58,3
April "	70,00	43,8	-1,5	4,2	5,90	31,5	23	37,5	29,25	34,6	14,—	39,0	89	110	51,6	56,0
Mei "	70,00	43,8	-1,5	4,2	5,62 ⁵	30,0	23,50	38,3	30,25	35,7	13,25	36,9	89	107	51,0	54,0
Juni "	70,00	43,8	-1,375	3,9	6,30	33,6	24	39,1	28,50	33,7	12,37 ⁵	34,5	101	116	50,3	52,5
Juli "	67,50	42,3	-1,375	3,9	6,70	35,7	24	39,1	27,75	28,1	12,37 ⁵	34,5	100	112	49,0	53,7
Aug. "	63,00	39,4	-1,75	4,9	6,57 ⁵	35,1	24	39,1	22,75	26,9	12,37 ⁵	34,5	95	105	48,4	55,3
Sept. "	60,00	37,6	-2,125	6,0	6,52 ⁵	34,8	25,25	41,1	23,75	28,1	12,75	35,5	96	112	49,0	57,1
3 Oct. "	63,50	39,7	-1,875	5,3	6,37 ⁵	34,0	27	44,0	26 3)	30,8	12,75	35,5				
10 "	61,50	39,7	-1,75	4,9	6,37 ⁵	34,0	27	44,0	30,75 3)	36,4	12,62 ⁵	35,2				
17 "	63,50	39,7	-1,6875	4,7	6,37 ⁵	34,0	27	44,0			12,62 ⁵	35,2				
24 "	63,50	39,7	-1,6875	4,7	6,25	33,3	26	42,4			12,—	33,4				
31 "	63,50	39,7	-1,75	4,9	6,25	33,3	25	42,4			12,12 ⁵	33,8				

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 13 Oct. 3) 27 Oct.

N.B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend